

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Evropské hospodářské změny v období studené války a jejich vliv na módní
průmysl

European Economic changes during the Cold War and their impact on the
fashion industry

Student: Adriana Chmurová

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. PaedDr. Milan Sekanina, CSc.

Ostrava 2013

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně.

Ostrava 24. dubna 2013

Na tomto místě bych ráda poděkovala za odborné vedení, cenné rady, vlídný přístup a především trpělivost panu Doc. PhDr. PaedDr. Milanu Sekaninovi, CSc., za slova povzbuzení paní Mgr. Ivaně Šulákové a podporu paní Ing. Janě Gibarti, Ph.D.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Hospodářské změny v západní Evropě	8
2.1	Poválečná obnova	8
2.2	Mezinárodní obchod	9
2.3	Demografické změny.....	11
2.4	Konec rychlého ekonomického růstu	12
2.5	Hospodářský vzestup v letech 1984-1990	15
3	Vliv hospodářských změn na módní průmysl v západní Evropě	17
3.1	Poválečná obnova oděvního průmyslu	18
3.2	Textilní velkovýroba versus Haute Couture.....	19
3.3	Konzumní 60. léta.....	22
3.4	Antimóda 70. let	23
3.5	Hospodářský vzestup v 80. letech	25
4	Hospodářské změny ve východní Evropě	27
4.1	Rada vzájemné hospodářské pomoci.....	27
4.2	kolektivizace	28
4.3	Ekonomický růst v 50. letech	29
4.4	Neúspěšné hospodářské reformy v 60. letech	31
4.5	Hospodářský Vývoj po roce 1970	31
4.6	Perestrojka a rozpad sovětského svazu.....	34
5	Vliv hospodářských změn na módní průmysl ve východní Evropě.....	36
5.1	Likvidace módy	36
5.2	„Nová“ architektura – nový oděv	37
5.3	Pracovní oděv	38
5.4	Džínová uniforma	39
5.5	Uvolněná 80. léta	39
6	Využití řešené problematiky v médiích	41
7	Závěr.....	51
	Seznam použitých pramenů	56
	Seznam obrázků	58
	Seznam zkratk	58

1 Úvod

Cílem mé bakalářské práce je popsat hospodářské změny v Evropě v období studené války a jejich vliv na módní průmysl té doby. Pokud mluvíme o módě, většinou tím rozumíme časově omezený, společností uznávaný názor na vnější kulturní projevy. Móda se zabývá stylem života, odíváním, uměním, technikou, slovní zásobou, projevy pohybu těla, příslušností k určitým skupinám atd. Já se ve své bakalářské práci soustředím pouze na módu týkající se oděvního průmyslu zaměřeného převážně na ženy (v angličtině fashion industry). Na tak úzce vymezeném prostoru, který mi poskytuje povolený rozsah bakalářské práce, se také nelze zabývat podrobně všemi technickými detaily, přesnou konstrukcí materiálů a střihů nebo technologií zpracování, ale pouze nejvýraznějšími módními trendy a tendencemi.

Během studené války byla Evropa neslučitelně rozdělena na Východ a Západ, proto i já budu popisovat hospodářský vývoj každého mocenského bloku zvlášť. Větší část své práce věnuji hospodářským změnám probíhajícím v západní Evropě, neboť jejich vliv na módní průmysl byl zřetelnější.

Hlavní metodou, kterou použiji, je popisná analýza. Srovnání rozvoje módního průmyslu v západní a východní Evropě by jistě bylo také zajímavé, ale rozsah by odpovídal diplomové práci.

Následující kapitola se zaměří na hospodářské změny v západní Evropě. Jednotlivé podkapitoly vykreslí obraz západoevropského hospodářství po desetiletích. Třetí kapitola s názvem Vliv hospodářských změn na módní průmysl v západní Evropě nastíní, jak hospodářské změny ovlivnily vývoj oděvních trendů. Stejně jako v předchozí kapitole bude obsah rozdělen do podkapitol čítajících jednu dekádu. Čtvrtou a pátou kapitolu zpracuji obdobně jako druhou a třetí, jen s tím rozdílem, že se budou týkat hospodářského vývoje východní Evropy. V šesté kapitole chci téma své bakalářské práce zpracovat v žurnalistických textech. Na úvod umístím volitelný žánr editorial. Za stěžejní ale považuji interview, ke kterému se mi podařilo přesvědčit PhDr. Konstantinu Hlaváčkovou, autorku knih, ze kterých jsem při své práci čerpala. Zajímavá bude také anketa, kdy mi na mé otázky odpovídali respondenti z částečně odborné veřejnosti. V době, kdy jsem psala svou bakalářskou práci, se v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu konala výstava s názvem Pražské módní salóny 1900-1948. Přestože to není období, které jsem zpracovávala, využiji toto téma alespoň pro

napsání článku, abych tak poskytla historický kontext vývoje módního průmyslu. V závěrečné kapitole shrnu poznatky, které jsem během psaní své práce získala, a uvedu konkrétní hospodářské změny a jejich vliv na módní průmysl.

Na závěr úvodní kapitoly uvádím citát, který přesně definuje, proč jsem se rozhodla zpracovat toto téma.

„Móda má schopnost mluvit za každého jedince, aniž by vůbec otevřel ústa. Jejím prostřednictvím sdělujeme svému okolí své názory, zájmy nebo vlastnosti. Náš oděv je viditelným potvrzením naší osobnosti a nejen to. Když se oblékáme, ani nás nenapadne, že spolu s oděvem na sebe oblékáme celý systém znaků. Ať už si to připustíme nebo ne, způsob, jakým upravujeme svůj zevnějšek, není vizitkou jen nás samých, ale i společnosti a doby, ve které žijeme. Každý historický oblek je okénkem do doby svého vzniku a prozradí o jedinci a společnosti mnoho. To proto, že oděvní proces je organicky spojen s životem společnosti. Je součástí i znakem životního stylu. Móda prostě funguje jako spolehlivé zrcadlo doby.“
(Skarlantová, 1999, s. 9)

2 Hospodářské změny v západní Evropě

Desetiletí následující po roce 1947 přinesly revoluční změny na půdě ekonomiky a hospodářství. Nečekaná rychlost evropského rozvoje způsobila, že mnozí pozorovatelé začali mluvit o „Nové Evropě“. Závratné změny ve vědě, technice a výrobě, které se udály během pár let, nebylo možno srovnat s ničím, co se do té doby stihlo odehrát během života celé generace. Evropa dokázala obnovit své postavení jako vedoucí obchodní mocnost světa už v roce 1960. V tomto roce se na světové průmyslové výrobě podílela téměř jednou čtvrtinou a na světovém obchodu ze 40 %. (Wegs, 2002)

2.1 POVÁLEČNÁ OBNOVA

Jen málokdo by si myslel, že ekonomický rozvoj Evropy bude postupovat tak rychle. Když Spojené státy poskytly Evropanům první finanční injekce z Marshallova plánu, snad nikoho by nenapadlo, že o deset let později budou američtí odborníci studovat údaje o evropském hospodářském růstu v naději, že v nich najdou inspiraci pro stimulaci vlastní ekonomiky.

Je třeba si uvědomit, že poválečný hospodářský růst v mnoha směrech stimulovala právě válka. V rozbombardované Evropě zůstalo mnoho průmyslových závodů, kterým stačily jen malé opravy a hned mohly začít znovu vyrábět. Zcela zničeno nebo nenávratně poškozeno bylo jen 20 % evropských továren. Velké škody po náletech a vojenských útocích představovaly spíše hnací sílu dlouhodobého ekonomického růstu než její demotivaci. Systematické ničení rezidenčních čtvrtí, které probíhalo po celou válku, vyžadovalo rekonstrukce celých měst, což přineslo rozvoj stavebnictví. Důležité je také zmínit, že výrobní kapacity jednotlivých států měly i během války vzestupnou tendenci, což ve svém důsledku po válce bylo jen výhodou. Nedostatek veškerého zboží a dostatek výrobních kapacit se mohly vzájemně dokonale doplnit. Válečné škody na strojních zařízeních, vybavení a budovách se posléze ukázaly jako dodatečná výhoda. Umožnily Evropanům modernizovat a tím vybudovat konkurenceschopný průmysl. Taktéž zničení velké části dopravních sítí urychlilo celkovou modernizaci. Například Francie zrušila všechny zbytečné spoje, odstranila úzkokolejné tratě a elektrifikovala. Jedinou vážnou překážkou rychlého růstu celé Evropy byly chybějící finanční zdroje. (Vinen, 2007)

2.1.1 Marshallův plán

Marshallův plán byl realizován v letech 1948-1952. Americká pomoc ve formě darů a úvěrů dosáhla téměř 17 miliard dolarů. O největší částky se podělily Francie, Velká Británie, Itálie a Spolková republika Německo. O výši finanční pomoci jednotlivým zemím a skladbě dodávek rozhodovala komise expertů USA, která též určovala, jak bude naloženo s tržbami získanými v národních měnách z prodeje dodaného zboží. Většina prostředků pak měla být použita k modernizaci infrastruktury, hlavně dopravy a energetiky. (Faltus, 2003)

Marshallův plán urychlil konsolidaci západoevropských ekonomik. Jeho výsledkem nebyla jen pomoc Evropě, ale také vytvoření takových podmínek, aby se další hospodářský vývoj postižených zemí odvíjel především z jejich vlastních zdrojů. Koordinačním centrem Marshallova plánu se v roce 1947 stala Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci. Zůstala zachována i po ukončení Marshallova plánu, jen se začátkem 60. let přeměnila na Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, tzv. OECD. (Faltus, 2003)

Ve většině zemí západní i východní Evropy byla obnova hospodářství dovršena v letech 1948-1949. Mnoho lidí však ještě dlouhou dobu přežívalo jen díky přidělovému systému zásobování a na spoustě míst nebyla dokončena ani obnova dopravy ani bytového fondu. Omezení v zahraničním obchodě a v hospodaření s devizami dokonce přetrvávala až do roku 1958, kdy bylo poprvé možné zavést plnou vzájemnou směnitelnost západoevropských měn.

2.2 MEZINÁRODNÍ OBCHOD

K poválečnému hospodářskému růstu přispěl významnou měrou mezinárodní obchod, který se projevil rostoucím vývozem, stoupajícími příjmy obyvatel a vyšší domácí poptávkou. Dynamika jeho růstu byla vyšší než u hrubého domácího produktu. Specializace výroby, která se prohlubovala jak v jednotlivých zemích, tak v mezinárodním měřítku, stimulovala růst světového obchodu. V 50. letech se objem exportu z Německa, Itálie a Nizozemí každoročně zvyšoval o 10 %, ve srovnání s ročním nárůstem objemu světového vývozu o 6, 4 %. Tento nárůst byl mimo jiné způsoben i uvolněním obchodních restriktivních opatření. Také změny ve výrobě a obohacování sortimentu produkce vedly k přesunům zboží na půdu světového obchodu. Velmi silné bylo samozřejmě i zpětné působení poptávky na strukturu výroby. (Stellner, 2006)

2.2.1 Odstranění bariér

Rozvoji hospodářství pomohly liberalizační tendence v obchodní politice a snahy stabilizovat mezinárodní platební poměry. Iniciátorem byly Spojené státy americké, které proto měly své ekonomické i politické důvody. V roce 1947 podepsalo 23 zemí Všeobecnou dohodu o clech a obchodě, tzv. GATT, k níž se později připojily i další země. Základními principy této dohody byly zákaz kvantitativních omezení vývozu a dovozu, důraz na celní nástroje obchodní politiky a uplatňování zásady „nejvyšších výhod“. Tato zásada znamenala, že zahraniční podnikatelé měli mít stejné podmínky pro svou činnost jako ti domácí. (Faltus, 2003)

Jednání o snižování cel probíhala od roku 1949 v rámci tzv. celních kol, z nichž výrazné výsledky přineslo až Kennedyho kolo v letech 1964-1967. Tehdy se dosáhlo radikálního snížení cel u šesti tisíc položek. (Wegs, 2002)

Pro Evropany bylo klíčové odstranění obchodních bariér v rámci Evropské platební unie a Společné zemědělské politiky z roku 1950 a také díky Evropskému společenství uhlí a oceli, které vzniklo podepsáním Pařížské smlouvy roku 1951. V roce 1958 pak vzniklo Evropské hospodářské společenství, tzv. EHS. Přesto členství v EHS nebylo pro rychlý ekonomický růst nutností. Například Rakousko, které stálo mimo EHS, prožívalo průmyslový rozmach a řadilo se v té době na druhé místo hned za Německo. EHS však přineslo řadu výhod. Poskytlo evropskému zemědělství mnohem větší nadnárodní trh a jednotně ho ochraňovalo vysokými tarify proti zahraničním dovozcům, zejména pak americkým. Skutečností se stal společný trh zboží a zmenšily se překážky volného pohybu služeb, kapitálu a pracovních sil. Vývoz francouzských zemědělských produktů do zemí EHS vzrostl během 50. let z 15 % na 41 % celkového zemědělského vývozu. (Faltus, 2003)

Druhým hospodářským seskupením v západní Evropě se stalo Evropské sdružení volného obchodu, tzv. ESVO. Bylo založeno v roce 1960, kdy ztroskotal pokus Velké Británie a dalších zemí vytvořit v celé západní Evropě pásmo volného obchodu. Zakládajícími členy byly kromě Velké Británie země, které s ní měly intenzivní obchodní styky: Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko a Švýcarsko. Do roku 1970 pak spolupráci navázaly také Finsko, Island, Jugoslávie a Lichtenštejnsko. (Faltus, 2003)

V roce 1967 došlo k reorganizaci tří společenství – EHS, ESUO a Evropského společenství pro atomovou energii, tzv. Euroatom – a sdružily se do jedné organizace pod názvem Evropská společenství, tzv. ES. Zároveň byly vytvořeny nové nadstátní orgány ES, a sice Rada ministrů, Komise ES, Evropský parlament a Soudní dvůr. V roce 1972 byli přijati noví členové a s platností od roku 1973 vstoupily do ES Dánsko, Irsko a Velká Británie. V Norsku tento vstup zamítlo lidové hlasování. ESVO tímto sice nezaniklo, ale jeho význam ustoupil. Preferenční systém uvnitř ESVO byl zachován, ale nadto ES uzavřela preferenční celní dohody s těmi zeměmi, které zůstaly mimo EHS. (Faltus, 2003)

2.2.2 Export kapitálu

Významným faktorem mezinárodních hospodářských vztahů po druhé světové válce byl vývoz kapitálu. Objem vývozu rychle rostl. Největším exportérem byly Spojené státy, ale od 50. let se na tomto trhu angažovaly také Velké Británie, Francie a Spolková republika Německo. Předními příjemci zahraničního kapitálu byly rozvojové země. Nemalý byl ovšem i pohyb kapitálu mezi vyspělými zeměmi, což souviselo s internacionalizací hospodářství. Do začátku 70. let vykazovaly vysokou převahu vývozu kapitálu nad dovozem USA, Velká Británie, Nizozemí a Švýcarsko. Jednoznačnou pozici dovozců měly Kanada, Austrálie, Nový Zéland, Jihoafrická republika a Izrael. (Stellner, 2006)

2.3 DEMOGRAFICKÉ ZMĚNY

Dalším významným stimulem hospodářského rozvoje byly demografické změny. Stoupající porodnost spolu s přílivem uprchlíků zvýšily počet obyvatel v západní Evropě v letech 1940-1970 z 264 miliónů na 320 miliónů. Bezprostředně po skončení války tvořili většinu pracovní síly v západoněmeckém průmyslu uprchlíci ze střední a východní Evropy. Když ustal příliv uprchlíků a v 50. letech se objevil nedostatek levných pracovních sil, začaly se pořádat náborové akce v bývalých koloniích, Itálii, Turecku, Řecku, Jugoslávii, Španělsku nebo Portugalsku. Začátkem 70. let už představovaly zahraniční pracovní síly z celkového počtu ekonomicky aktivních ve Velké Británii, Francii a Belgii 6 – 7 %, ve Spolkové republice Německo 10 % a ve Švýcarsku a Lucembursku se jejich podíl blížil třetině. (Stellner, 2006)

2.3.1 Demografické změny ve Francii

Nejzřetelnější demografické změny nastaly ve Francii. Po více než sto letech jisté stagnace se počet obyvatel ve Francii zvýšil ze 42 miliónů v roce 1950 na přibližně 50 miliónů v roce 1966. Generál de Gaulle dokonce věřil, že do roku 2000 bude mít Francie včetně kolonií 100 miliónů obyvatel. Na tomto nárůstu se samozřejmě podíleli i přistěhovalci, z větší části to byl ovšem důsledek vysoké porodnosti. (Vinen, 2007)

Už v meziválečném období se francouzští představitelé snažili podporovat vyšší porodnost vyplácením rodinných přídatků, které po válce ještě navyšovali a navíc k nim připojili příspěvky na bydlení. Domnívali se, že růst populace je jednou z možností, jak zemi posílit a vzpružit. Do Francie přicházeli cizinci především z Alžírsko, Španělska, Portugalska a Itálie. (Vinen, 2007)

2.4 KONEC RYCHLÉHO EKONOMICKÉHO RŮSTU

Od přelomu 60. a 70. let se objevovaly náznaky, že dojrály podmínky k dalekosáhlým změnám v celém světovém hospodářství. Nanejvýš aktuálními se staly problémy označované jako globální problémy lidstva. Jejich řešení přesáhlo možnosti i nejmočnějších a nejbohatších zemí světa a mohlo být řešitelné jen při koordinovaném úsilí všech. Ke globálním problémům patří zažehnání nebezpečí válek a zbrojení, překonání zaostalosti a hladu, řešení zadluženosti rozvojových států, potravinový, energetický a surovinový problém, ochrana stále ohroženějšího životního prostředí, boj s civilizačními chorobami, řešení důsledků překotné urbanizace a v neposlední řadě zabezpečení duchovního rozvoje člověka.

Dvě desetiletí relativně stabilního hospodářského růstu vystřídalo v 70. a 80. letech období kvalitativních změn ve struktuře národních ekonomik a průmyslu, zostření konkurence, snížení průměrného tempa růstu, zrychlení inflačních procesů a zvrátů v hospodářské politice, ve vývoji měnových kurzů a ve směrech toků kapitálu. Průměrné tempo růstu hrubého domácího produktu průmyslově vyspělých zemí dosáhlo jen 3,2 % ročně, přičemž vliv průmyslu na dynamiku růstu zvláště v 80. letech klesal. Rozhodujícím faktorem dynamiky se stal rozvoj služeb. (Wegs, 2002)

2.4.1 Hospodářská krize 1973-1975

Hlavním problémem Evropy se stala hospodářská recese, která začala v roce 1973 a měla vážné následky. Po hospodářském rozmachu 60. let čelili Evropané největší krizi od skončení druhé světové války. Nefungovala už ani keynesiánská ekonomická opatření. Krize, o které se mluvilo v téměř každém evropském státě, však měla společné příčiny. Nejpodstatnější z nich spočívala ve vysoké ceně energií. V letech 1973-1975 stoupla cena ropy až čtyřnásobně. Náhlý skok v ceně ropy měl tak mnohostranné účinky na celý svět, že se začalo hovořit o ropném šoku. K dalším příčinám patřily konkurence ze stran států, které vlastnily vyspělejší technologie vyrábějící s nižšími výrobními náklady, také očekávání veřejnosti, že dojde ke zlepšení životní úrovně a konečně nezdar pokusů jednotlivých vlád krizi překonat. Z odvětvového hlediska zasáhla krize z nadvýroby nejtěživěji hutnictví železa, stavbu lodí, automobilový průmysl, část všeobecného strojírenství, textilní průmysl, výrobu stavebních hmot a stavebnictví. Poprvé v poválečném období se zmenšil fyzický objem světového obchodu. Nezaměstnanost dosáhla největších rozměrů od 30. let. Jen ve vyspělých kapitalistických státech bylo bez práce 15 miliónů osob. (Wegs, 2002)

Ačkoli se za hlavní příčinu krize obvykle uvádí vysoká cena energií, britské a nizozemské zkušenosti naznačují, že to zdaleka nebyla příčina jediná. Těžba ropy a plynu v Severním moři zaručovala Britům a Holanďanům soběstačnost a umožňovala jim dokonce energii vyvážet. Přesto však trpěli důsledky krize stejně jako zbytek Evropy. Významnějším faktorem, který sehrál svou roli, bylo zřejmě snížení produktivity a ztráta jasné převahy Evropy oproti nově industrializovaným zemím. Dříve zřetelně vyšší kvalita evropských automobilů, oceli či kapitálových statků už patřila minulosti. Švédsko, které v roce 1961 obsadilo 7,5 % světového exportního trhu, hlavně díky svým vysoce kvalitním výrobkům, se během krize propadlo na 3 %. Drahá Volva nebo Saaby už nebyly jednoznačně lepší než japonské vozy. (Wegs, 2002)

Zvláštností této krize je, že probíhala současně ve všech významnějších státech. Předcházející recese postihovaly jednotlivé země s časovým posunem. Poprvé v poválečném období tak došlo k synchronizaci hospodářského cyklu. Další zajímavostí cyklické krize v letech 1973-1975 byla skutečnost, že se časově proloupla se strukturálními krizemi, tedy energetickou, surovinovou a potravinovou, a že zůstala inflace. Rovněž se vyhroutily ekologické problémy a to až do té míry, že se svět ocitl na prahu ekologické krize.

Nadvýrobu průmyslových produktů provázal od roku 1973 nedostatek paliv, některých surovin, potravin a krmiv, což podnítilo všeobecný vzestup cenové hladiny. Byl to kvalitativně nový jev v dějinách hospodářského cyklu, neboť v předcházejících cyklických krizích ceny klesaly. Diferencovaný růst cen vedl k radikálním změnám cenových relací mezi různými výrobky, což ovlivnilo rozdílným způsobem hospodářskou situaci jednotlivých zemí. Ceny výrobků zpracovatelského průmyslu rostly pomaleji, takže průmyslově vyspělé státy musely za srovnatelný objem dovozu paliv, surovin a potravin směřovat větší množství exportovaných výrobků. Směnné relace se vyvíjely v neprospěch vyspělých zemí. Ve výhodnější pozici byly USA a Sovětský svaz a později také ty země, které zahájily těžbu ropy v 70. letech jako Velká Británie, Norsko a Nizozemsko. Nejpříznivější vývoj zaznamenaly členské země OPEC, tedy Organizace zemí vyvážejících ropu. Ty získávaly zdražením ropy ročně kolem 100 miliard dolarů. Maloobchodní ceny rostly v 70. letech ve vyspělých kapitalistických zemích v průměru o 10 % ročně. Nový jev, kdy se inflace proplétala se stagnací nebo poklesem hospodářství, dostal název stagflace. (Faltus, 2003)

Krizi z let 1973-1975 překonávaly průmyslově vyspělé státy jen zvolna. Další léta připomínala pokrizovou situaci z 30. let. Nebyly využívány výrobní kapacity a zpomalila se obnova fixního kapitálu. Vědeckotechnologický pokrok se nezastavil, ale jeho výsledky pronikaly do výroby jen zčásti.

2.4.2 Hospodářská krize 1980-1982

V průběhu roku 1979 nastal druhý ropný šok. Průměrná cena barelu ropy vyvážené zeměmi OPEC se zvýšila z 13,34 USD v lednu 1979 na 36,22 USD o tři roky později. Na přelomu 70. a 80. let přešel vzestupný trend hospodářství do nové hospodářské krize, která se po částečném zlepšení situace v roce 1981 protáhla až do roku 1982 a v řadě západoevropských zemí až do roku 1983. Pokles výroby byl tentokrát mírnější než v letech 1973-1975, ale krize byla vleklejší a nezaměstnanost narostla do nebývalých rozměrů. Opět byla těžce postižena především tzv. stará odvětví průmyslu, k nimž se přiřadil i automobilový a stavebnictví. Tentokrát se však cenový vývoj rozdvojil. Ceny začaly po dosažení vrcholu v roce 1980 s výjimkou ropy, plynu a uhlí klesat, ale u zdrojů energie nastal cenový zlom až koncem roku 1982. Cena ropy klesla do roku 1986 o více než 60 % a v dalších několika letech se pohybovala mezi 10-13 USD za barel. Tempo inflace měřené meziročními přírůstky cenové hladiny se zmírnilo. (Faltus, 2003)

2.5 HOSPODÁŘSKÝ VZESTUP V LETECH 1984-1990

Východiskem z krize se stala modernizace a racionalizace výroby, která tentokrát zasáhla téměř celý průmysl. Pozoruhodný vzestup se projevil v elektronice a ve speciálních oborech chemie a strojírenství. Do stadia hospodářského využití vstupovaly biotechnologie. Růst výroby podnítilo od konce 70. let také nové kolo zbrojení na vyšší úrovni v souvislosti s opětovným vyostřením mezinárodní situace. V západní Evropě nebyly na rozdíl od USA ještě vyčerpány možnosti dalšího růstu automobilového průmyslu. Používání mikroelektronických prvků dosáhlo v 80. letech masových rozměrů. Podařilo se mu proniknout do všech strojních systémů, do vojenství, do nevýrobní sféry a prostřednictvím osobních počítačů, videotechniky apod. i do domácností. Umožnilo to stupňovat automatizaci, začala rozsáhlá výroba manipulátorů a jako nový směr technického rozvoje se zrodila robotika. Výsledkem bylo podstatné snížení nákladů a vyšší produktivita práce. (Vinen, 2007)

Hospodářský vzestup v letech 1984-1990 byl poměrně dlouhý, odhlédneme-li od poklesu tempa růstu v roce 1986, a to i když nebyla dynamika růstu v průměru příliš vysoká. Vzestup byl podnícen mohutnou investiční vlnou, spojenou s modernizací na bázi nejnovějších technologií v průmyslové výrobě, ve vybavení řídicích aparátů a při přezbrojování armád. Kvalitativně vyšší technická vybavenost se promítla i do terciární sféry, zvláště do oblasti komunikačních a informačních sítí. Silné poptávkové impulzy vycházely z veřejných výdajů, ale též z investic korporací. Nemały vliv měla i masová výměna, modernizace a doplňování předmětů dlouhodobé spotřeby v domácnostech, zvláště elektrospotřebičů, nových typů automobilů a moderního nábytku. Mnohé výrobky, předtím považované za luxusní, se po poklesu cen staly objektem hromadné spotřeby. Znovu se oživila bytová výstavba a rekonstrukce staršího bytového fondu. (Stellner, 2006)

K negativním stránkám postupující vědeckotechnické revoluce patřila vysoká nezaměstnanost. S jejím růstem na začátku 80. let se objevovaly i nové aspekty tohoto sociálního jevu. Mezi nezaměstnanými rostl podíl mládeže, což částečně souviselo s demografickými procesy. Značně vzrostl podíl nezaměstnaných z administrativy a terciární sféry. Průměrná délka nezaměstnanosti se zvětšila. Někdejší cyklická se přeměnila na chronickou. Vzhledem k relativnímu bohatství společnosti jsou vyspělé ekonomiky zatím schopny čelit masové bídě nezaměstnaných. Řešení ovšem zůstává stále otevřené. Jediným

výsledkem zatím je, že poklesl zájem o zahraniční pracovní síly, což vede ke snaze navrátit je do původních domovů. (Stellner, 2006)

3 Vliv hospodářských změn na módní průmysl v západní Evropě

V době války lze těžko mluvit o nějaké módě. Lidé v okupovaných zemích často neměli ani na předměty denní potřeby, natož na předměty módní. V každé válce je textilní průmysl tím prvním odvětvím, které začne trpět. Bývá málo zakázek, končí dovoz surovin a vše, co se vyrobí, musí být zužitkováno armádou. Druhá světová válka pochopitelně nebyla výjimkou. Ve všeobecném nedostatku se oděvy pečlivě spravovaly a přešívaly. Módní rubriky tehdejší doby přicházely jen s návody, jak ze starého udělat nové. Válečná léta znamenají stagnaci a dobu náhražkových materiálů. Mnohé z nových materiálů se však dostaly do obliby. Zejména to platilo o textiliích. Velká výstava v Londýně s názvem „Británie to dokáže“, konaná v roce 1946, ukázala, jak snadno lze aplikovat válečné technologie na mírové zboží pro domácnost. Příkladem za všechny může být objevení nylonu v roce 1939. Toto syntetické vlákno používali během války Američané k výrobě padáků a jiných vojenských potřeb. Zanedlouho se však dostalo do téměř každého šatníku v podobě dámských punčoch, spodního prádla, košil aj. (Hlaváčková, 2000)

Móda v západní Evropě se vyznačovala tím, že se tvořila dvěma typy výroby. Každý z těchto typů se lišil svými cíli a metodami, svými výrobky a prestiží. Nicméně jeden bez druhého by nemohl existovat. Pouze spolu mohly na kapitalistickém trhu fungovat. Na jedné straně stála vysoká krejčovina, tzv. Haute Couture, a na straně druhé konfekce. Tento bipolární systém se zakládá na stvoření originálu, luxusu, uměleckého díla a na potřebě hromadné, sériové a laciné výroby, která napodobuje prestižní a značkové modely Haute Couture. Mezi oběma hlavními typy ovšem vždy existovala drobná a střední krejčovství. Zvláště ve Francii žil velký počet žen, které nadále využívaly služeb švadleny nebo si své šaty vyráběly doma samy na základě stříhů, které se prodávaly v obchodních domech nebo se šířily pomocí módních žurnálů. Ještě v 50. letech se 60 % Francouzek oblékalo u švadlen nebo si šily samy. I se všemi těmito výhradami však hlavní kostru tvoří uvedené schéma. Haute Couture má monopol na inovaci a vyhlašuje tendence nadcházející sezóny a konfekce ji následuje a více či méně a s určitým časovým posunem se jí nechává inspirovat, ovšem za nesrovnatelně nižší ceny. (Veblen, 1999)

3.1 POVÁLEČNÁ OBNOVA ODĚVNÍHO PRŮMYSLU

Po válce se Haute Couture připomnělo neobvyklou výstavou tzv. „divadlem módy“ v Musée des Arts Décoratifs. Na dvou stech malých drátěných loutkách, samozřejmě s nutnou s minimální spotřebou materiálů, předvedli couturiéři své umění. Dokonce se vydali na turné napříč Amerikou, aby svou módou fascinovali americkou veřejnost zvyklou jen na pohodlné a praktické oděvy. (Kybalová, 2009)

3.1.1 Dior a „New Look“

V roce 1946 založil největší francouzský textilní průmyslník Marcel Boussac, majitel 60 továren s 25 tisíci zaměstnanci, módní dům, jehož vedením pověřil Christiana Diora. Díky tomuto rozhodnutí byla v roce 1947 konečně odhozena všechna válečná omezení a hesla ve stylu „uskrovní se, opravuj a přešívěj“. Christian Dior se rozhodl, že poválečnou obnovu oděvního průmyslu bude mít ve své režii a 12. ledna 1947 představil kolekci, kterou ohlásil návrat k výstřednosti, stylu a válkou potlačené ženskosti. Záměrně se distancoval od všech znaků tehdejší módy. Odstranil rovná vycpaná ramena, zdůraznil štíhlý ženský pas, lehce naznačil křivku boků a bohatě našasené sukně, které spolykaly neuvěřitelné množství stále vzácných látek, prodloužil až do poloviny lýtek. Po letech úzkostného válečného šetření a přešívání se Diorova kolekce stala jakýmsi festivalem luxusu a měla obrovský úspěch nejen v Evropě, ale také ve Spojených státech. Americká novinářka Carmel Snowová z prestižního módního časopisu Harper's Bazaar označila tuto změnu za „New Look“. Tato dvě slova rázem obletěla celý svět a stala se synonymem pro tento módní styl, který přejala Haute Couture. (Kybalová, 2009)

To, co nadšeně přivítaly bohaté klientky Diorových přehlídek, však vyvolalo značné rozpaky a pobouření. Ve Francii se ženy oblečené do stylu „New Look“ vystavovaly riziku, že jim na ulici někdo strhne šaty, zatímco ve Velké Británii a USA se dokonce konaly masové pouliční protesty proti takovému plýtvání materiálem. Předseda britské obchodní komory sir Stafford Cripps dokonce veřejně prohlašoval, že v hospodářské bitvě za demokracii nemají dlouhé sukně místo. Ale našly si ho, již koncem roku 1948 se začaly obchody zaplavovat zjednodušenými napodobeninami drahých Diorových modelů. Ženy už měly dost jednotvárnosti módy 40. let a toužily po změně. Válečná únava jako by z žen náhle spadla, snad každá pátá, i když si pochopitelně nemohla koupit model za závratnou částku, kopírovala kresbu či fotografii v módním časopise na šaty pro sebe. Dior se v té době stal prvním

návrhářem, který se dostal na obálku Timesů a získal nejvyšší ocenění pro módního návrháře, cenu Marcuse. V Paříži, která opět ožila módou, vznikají nové salóny, ale další jména jsou jen slabou konkurencí Christiana Diora. Za všechny jmenuji alespoň Alix Gresovou, Cristobala Balenciagu, Marcela Rochase, Pierra Balmaina a Jacquesa Fathe. (Skarlantová, 1999)

3.1.2 Americký vliv

Koncem 40. let pronikl spolu s Marshallovým plánem a americkou intervencí do záležitostí západní Evropy také americký způsob života. Nejen žvýkačky, ale také pohodlné pulovry, dlouhé kalhoty ostrých barev, „nylonky“ a kvalitní prádlo, si podmanily evropskou módu. Nástupem syntetických vláken prodělal oděvní průmysl skutečnou revoluci. Nové tkaniny se snadno praly a sušily, nemusely se žehlit, měly prostě vlastnosti, které jim zajistily masovou oblibu, neboť ušetřily ženám celé hodiny práce. Nové tkaniny také výrobcům umožňovaly použití širšího okruhu barviv, takže docilovali živých, dokonce svítivých barev. Do šatníků tehdy vstoupila chemie. Fenoménem pro volný čas se staly jeansy Leviho Strausse, původní oděv amerických honáků krav. Velkou oblibu si v této době získaly také trička nebo tílka, nazývané T-shirt. Původně je nosili američtí vojáci pod košilemi, později sportovci. T ve slově T-shirt znamená training a označovalo bílé tričko pro sporty. (Tylínek, 2004)

3.2 TEXTILNÍ VELKOVÝROBA VERSUS HOUTE COUTURE

50. léta se nesla v duchu evropské integrace a prohlubování specializace výroby ve všech odvětvích spotřebního průmyslu. Růst velkovýroby na počátku 50. let prohloubil svůj vliv i na oděvní průmysl. Před druhou světovou válkou byla konfekce jednotvárná a nezajímavá, ale nové trendy a nová výroba tomu učinily přítrž. Britské společnosti, jako Marks & Spencer, už dokázaly vyrobit dobře vypracované oděvy, na kterých uplatnily i některé módní detaily, například límce a manžety, vypůjčené z kolekcí pařížské Haute Couture. Ta na britské ostrovy expandovala v rámci rozšiřování společného trhu zboží mezi západoevropskými zeměmi. (Tylínek, 2004)

Houte Couture inspirovala také návrháře v Itálii. A po letech pařížské nadvlády se objevuje pojem italské alta mody. Italští návrháři a módní domy se orientovali na šlechtu, válečné zbohatlíky a hvězdy stříbrného plátna. Prosadili se Giovanni Battista Giorgini, Emilio Pucci, Jole Veneziani nebo Roberto Capucci. Vysoká úroveň řemeslného zpracování, důraz na detail

a kvalitní doplňky byly i přes luxusní vzhled dostupné i tehdejšími středními vrstvami. Přišli s nápadem potištěných blůz a žerzejových šatů, které prodávali v celofánových sáčkích balených tak, aby se vešly do kabelky. (Powellová, 1998)

3.2.1 Demografické změny a jejich vliv

50. léta jsou označována jako poslední desetiletí velké Haute Couture. Nikdy předtím ani potom neexistovalo tolik samostatných módních tvůrců, kteří svými výstředními kreacemi ovlivňovali módu celého světa. Toto se jim dařilo jednak díky možnosti expandovat do USA a ostatních západoevropských zemí a jednak díky velkému pohybu obyvatel po celé Evropě. Přes Francii cestovalo spousta uprchlíků ze Španělska a Portugalska a zároveň se zde stahovali přistěhovalci z Itálie, Turecka, Řecka nebo Jugoslávie. V roce 1954 se vrací i Gabriella Chanel. Svým patentovaným chanelovským kostýmům ze žerzeje, rovného střihu, s lemy, světlými halenkami, s přemírou bižuterie a šperků, opět vstoupila na scénu jako představitelka nadčasového, elegantního, pohodlného a stále svěžího ženského stylu a její úspěch je tentokrát díky otevřeným hranicím i na území Británie a USA. (Skarlantová, 1999)

Pokud jde o muže, ty Haute Couture ignorovala, takže většina mužů se oblékala stále v konfekci a jejich oděv byl dost konzervativní. Nicméně předepsaná móda se pomalu odkládala. Předválečné flanelové kalhoty a kepr v námořnické modři daly brzy vzniknout sportovním a domácím úborům. Od mužů se sice dál očekávalo, že dál budou nosit jednotnou uniformu byznysmenů, tmavý oblek do práce, ale ve volném čase už měli mnohem větší volnost. Existovaly různé populární styly: uhlazený zevnějšek byznysmenů evropských velkoměst, chodících v jemných pánských oblecích a nazouvacích botách, dále drsný vzhled oblíbený u mladších mužů, sestávající se z těžkého saka přes obepnuté kalhoty, ideálem byly „levisky“ a příležitostný sportovní styl. Tento posledně jmenovaný styl kladl důraz na pohodlí a byl velice lehký. Muži nosili flanelové kalhoty, košile na zapínání po celé délce a tenké úzké kravaty. Ti okázalejší si oblékli oboustranné vesty a sportovní saka ze vzorovaného tvídu, někdy protkávaného lurexem. V oblékání 50. let zavládla nenucenost. (Tylínek, 2004)

3.2.2 Teenageři

Výraz teenager se začal používat až v polovině 50. let. Do té doby nebyl důvod uvažovat o náctiletých jako o nějaké specifické skupině populace. Přejít mezi dětstvím a dospělostí

nastal v okamžiku, kdy mladý člověk nastoupil do práce. I když byl nezletilý, způsob života i odívání přizpůsobil ostatním dospělým. Sociálně se zařadil. V 50. letech se ale pohled na mladého člověka změnil. Tato změna měla příčinu v poválečném vývoji společnosti. V západní Evropě začalo období prosperity, které bylo zároveň generačním předělem. Do života vstupovala nová generace. Mladí lidé dostávali dobrý plat, který většinou mohli utratit sami pro sebe. Neměli ještě rodiny, starosti ani odpovědnost za druhé. Jejich rodiče, kteří na vlastní kůži zažili válečné odříkání, zcela pochopitelně chtěli pro své děti něco lepšího. A mladí se ve světle nových světových událostí, jako byla válka v Koreji a vyhrocená situace mezi USA a Sovětským svazem, cítili podvedeni. Začali odmítat autority a hodnoty svých rodičů, na jejich životní styl reagovali po svém. Jejich hrdiny nebyli byznysmeni v dobře padnoucích oblecích s kravatou, ale kluci z ulice, nespokojení a odcizení rebelové. Přesně takoví, jaké představovali na filmovém plátně James Dean nebo Marlon Brando. (Skarlantová, 1999)

Odpor ke společnosti „bílých límečků“ sváděl mladé k vytváření různých part a gangů s odlišnými názory a způsoby oblékání. Některé skupinky si vytvořily něco jako uniformu, která zvyšovala jejich identitu. Například v dělnické čtvrti Londýna vznikla v 50. letech skupina Teddy Boys. Nosili úzké přiléhavé kalhoty, tzv. roury, a dlouhá saka, často se sametovými límci. Největší vliv mělo bezesporu americké hnutí bítníků, tzv. beat generation. Jack Kerouac, Allen Ginsberg, Jerom David Salinger, Norman Mailer a další autoři ve svých knihách mistrně popsali životní postoje, které většina mladých rebelů projevovala pouze tím, že odmítala oficiální módu svých otců a nosila džíny, trička a bundy, tedy oděv, který byl spojen s manuálně pracujícími. (Skarlantová, 1999)

Ideálem mladých dívek už nebyly dámy oděné do drahých kožešin a ověšené šperky, ale Brigitte Bardot s vlasy staženými do ohonu a s útlým pasem staženým vysokým gumovým opaskem. Image této filmové hvězdy vytvořil francouzský módní tvůrce Louis Féraud, který pro ni navrhoval oblečení do všech jejích filmů. „Styl BB“, který pro ni stvořil, byl kopírován mladými, včetně účesu, širokých sukní, těsných černých triček s vyzývavými výstřihy a střevíček bez podpatků. (Tylínek, 2004)

3.3 KONZUMNÍ 60. LÉTA

Jestliže 40. léta byla obdobím utahování opasků a 50. léta dobou jejich povolování, pak 60. léta vynalezla elastický opasek. Potřeba užívat si a konzumovat ovládla všechny oblasti života. 60. léta byla charakterizována především pocitem rozhodujícího odtržení se od minulosti. Oblečení, nábytek a výrobky vůbec vypadaly nověji a jako by pro zábavu. Byla ustavena a uznána osobitá kultura mládeže. V průběhu desetiletí nastalo zpochybňování hodnot a z toho plynoucí napadání dosavadních názorů na sex, náboženství a politiku.

Mladá generace se vzepřela všem koncepcím oděvu, které pocházely z Haute Couture a byly určené pro společenskou elitu. Namísto drahých a většině lidí nedostupných modelů nastoupily módní kreace pro všechny, kteří se nebojí experimentovat. Mladí obrátili vžitě koncepce naruby, móda se doslova rodila v ulicích. Zdrojem módních novinek už nebyl věhlasný salón, ale butik. V roce 1962 otevřeli v Paříži Jacobsonovi jako první obchůdek s módním zbožím Boutique Dorothee Bis a od té doby vznikaly podobné krámky ve všech západoevropských městech. Butik měl tehdy jinou podobu, než známe dnes. Původně se jednalo o malý obchůdek s módním zbožím všeho druhu, tedy nejen oděvů, ale i pro zábavu ve volném čase, pro interiér bytu apod. Důležité bylo, že se zde daly koupit předměty módní, originální, často šokující, prostě avantgardní. Avantgardní byl i způsob prodeje: na minimální ploše, v ateliérovém prostředí bylo možno si všechno prohlížet, zkoušet, listovat v časopisech, popíjet třeba coca-colu nebo drink a poslouchat Beatles. Mladí lidé se v 60. letech stali tržní silou, která se musela počítat. V roce 1967 se prodalo 50 % dámských oděvů vyrobených ve Velké Británii ženám ve věkové skupině od 15 do 19 let. (Skarlantová, 1999)

Do odívání se promítla také vlna sexuální revoluce. Díky objevu antikoncepční pilulky se mládež nemusela omezovat v sexu. Říkalo se, že lem dámských sukní slouží jako barometr současných postojů. Když byla na svém vrcholu „swingující 60. léta“, byl na svém vrcholu i lem dámské sukně. Když začali lidé zvažovat své životní postoje, objevily se maxi- a minisukně. Nikdy předtím nebyla odhalena dívčí noha na veřejnosti tak vysoko, jako to učinila minimóda v polovině 60. let. Na minisukně, jejichž autorkou byla do té doby neznámá britská návrhářka Mary Quantová, navázala móda šortek do té doby nošených pouze jako sportovní oděv. Ty sahaly těsně k rozkroku a odkryly prakticky celé nohy. Erotickou funkci oděvů podporovaly také průsvitné materiály používané především na dámských halenkách. (Skarlantová, 1999)

Hnutí hippies protestující proti válkám a konzumu se paradoxně samo stalo předmětem konzumu. Květinové ozdoby, zvonové kalhoty, zavinovací sukně, dlouhé halenky, dlouhé košilové šaty, kožené sandály upevněné k noze řemínky, korálkové závěsy a náramky se staly módou, o kterou projeví zájem i ti, kteří neměli „s květinovými dětmi“ nic společného a o válečných konfliktech věděli pouze z novin. Hippies styl ovšem přišel s naprostou novinkou, unisexovým oblečením. (Tylínek, 2004)

3.3.1 Kosmický věk

Vliv na módu 60. let měl také kosmický program. Let Gagarina do vesmíru v roce 1961 fascinoval miliony lidí na celém světě. Kosmické technologie s sebou přinesly nové materiály technických vzhledů a původů a inspirovaly k vytvoření neobvyklých doplňků. První tuto „módu budoucnosti“ předvedl André Courrèges. Roku 1965 narušuje veškeré tradice a představuje svůj space-age look. Jeho manekýnky na sobě mají zářivě bílé nebo stříbrné kostýmy a kalhoty s bílými holínkami. Geometrické střihy pláštíků, bund s kuklami a minisukni měly navodit atmosféry vesmírného věku. Pierre Cardin zase nechal své modelky nalíčit jako roboty. Jeho černé roláky, přísné tvary šatů s výstřihy a předem zformované záhyby se na stříbrných tělech „robotů“ vyjímaly skvostně. Trojici doplňuje Paco Rabane, jehož utopická móda z kovových plíšků, sklíček a plastů nejvíce připomínala skafandry kosmonautů. (Jones, 2008)

3.4 ANTIMÓDA 70. LET

O 70. letech se mluví jako o desetiletí špatného vkusu. Dochází k dosud největšímu uvolnění jak ženského, tak mužského oblečení. Diktát Haute Couture ztrácí na významu, vše je dovoleno. Boty na vysokých podrážkách, přiléhavé šortky, široké kalhoty, polyesterové košile, blýskavé disco, retro návraty a punk. Vše se zkouší, míchá a kombinuje. (Hrubá, 1991)

3.4.1 Globální problémy lidstva a hippies

Mládež se pod heslem „zpátky k přírodě“ začala zajímat o životní prostředí. Dokonce i početná střední třída se zhlédla v hippies a začala nosit přírodní materiály, vlnu, bavlnu a hedvábí. Jako odpověď na psychedelické vzory se po roce 1973 objevili béžové, neutrální

khaki, pískové, olivové nebo cihlově červené odstíny. Také vyšším vrstvám, které také chtěly být součástí tohoto protispolečenského a ekologického hnutí, vyšli evropští módní návrháři vstříc a do svých kolekcí zahrnuli více folklórních prvků a přírodních materiálů. (Tylínek, 2004)

3.4.2 Hospodářská krize a hnutí punk

Hospodářská krize v letech 1973-1975 způsobila vlnu nezaměstnanosti v celé západní Evropě. Mladí lidé, kteří se ocitli na okraji neprosperující společnosti, rezignovali na oficiálně schválený „úspěšný život“, na kariéru, moc a peníze. Jako reakce na tento neúspěšný společenský stav vzniklo v polovině 70. let hnutí punk. I když vzešlo z londýnských ulic, našlo si své příznivce v každém velkoměstě. Na rozdíl od jiných hnutí, která chtějí dosáhnout radikálních změn a volí k tomu radikálnější prostředky jako např. hnutí skinheads, vedou punkeři svůj boj proti společnosti pouze agresivitou vzhledu. Záměrně se oblékají mimo rámec módy. Původní punkeři nosili staré kalhoty od polních uniforem a potrhaná trička s anarchistickými slogany si spínali zavíracími špendlíky. Agresivitu vzhledu doplňovali těžké okované boty, černé bundy s množstvím kovových ozdob a provokujících nápisů, řetězy kolem pasu a zápěstí a na krku zavěšené žiletky. (Hrubá, 1991)

I antimóda punku se na čas stala módou. Žiletky punkerů se za čas objevily v drahém provedení za výlohami klenotnických obchodů, na což londýnští punkeři reagovali nošením psích obojků. Také symbolické zavírací špendlíky bylo možné koupit v drahém provedení jako šperk, stejně tak i kožené bundy plné kovových ozdob a černé šněrovací boty s výrazně profilovanou podrážkou. Typický barevný natupírovaný účes se stal hitem módních přehlídek. Návrhářka Zanda Rhodes zdobila pouzdrové šaty s hedvábného žerzeje množstvím děr se zavíracími špendlíky, Vivienne Westwoodová naopak zavírací špendlíky použila na modely z roztrhaných a rozpáraných triček. Punk ukázal, že to staré, odřené a děravé se dá nosit a může být dokonce vedle propagovaného nového a naleštěného i zajímavé. (Hrubá, 1991)

3.4.3 Vznik Second-hand

Hospodářská krize mimo jiné zasáhla i textilní průmysl. Na náhlý růst cen textilních materiálů reagovaly módní domy jediným možným způsobem. Návrháři se začali vracet k modelům z blízké minulosti 20.-30. let a 40.-50. let. Módní se stala obnošenost. Veřejnost se tomuto

novému trendu uzpůsobila velmi rychle. Po celé Evropě začaly vznikat Second-handy, obchůdky, do nichž mohli lidé nosit obnošené oblečení, které si téměř vzápětí koupil někdo jiný. Popularita Second-handů rostla v 70. letech také díky jejich charitativní povaze. Ve Velké Británii dokonce organizace Oxfam ve spolupráci s Červeným křížem provozovala celou síť těchto obchodů. (Skarlantová, 1999)

3.4.4 Zostření konkurence

V Itálii, Francii a Anglii se v 70. letech objevovalo stále více návrhářů s vlastními představami a butiky. Navíc se v Paříži usadil Kenzo, první japonský návrhář, jehož pak následují Hanae Mori, Junko Shimada, Issey Miyake a Yohji Yamamoto. Ti zcela v protikladu ke stále těsnějším a průhlednějším oděvům Evropanů, nabídli estetiku geometrických forem asijských výtvarníků v duchu tradičního kimona. Konkurence se zostřovala, mnoho návrhářů tak bylo donuceno vystoupit z anonymity módních salónů a nabídnout své zboží pod vlastními jmény. Tržní systém je pohltil. „Ten, kdo bude vidět, přežije,“ v duchu tohoto hesla se z doposud nudných módních přehlídek stávají velké módní show se spoustou světél, novinářů a celebrit v prvních řadách. (Jones, 2008)

3.5 HOSPODÁŘSKÝ VZESTUP V 80. LETECH

Hospodářská krize v letech 1980-1982 znovu zvýšila nezaměstnanost. Lidé si začali uvědomovat, jak je důležité mít stálou práci, jak je důležité vydělávat. Módní průmysl na to zareagoval velmi rychle. Novým symbolem se stali muži „yuppie“, pokud možno svobodní, bezdětní a pracující v bance nebo v kanceláři, kteří se oblékají do tzv. manažerského stylu. Nosí se obleky s velkými hranatými vycpávkami a „ostrými“ lokty. Jejich protějškem jsou ženy „yuppie“, které si oblékají silně vypasované kostýmky, krátké sukně, hranatá předimenzovaná ramena nebo kalhotové kostýmy. (Tylínek, 2004)

Po roce 1984 nastává hospodářský vzestup. Objevují se nová průmyslová odvětví a technologie, které modernizují výrobu. To se projeví také v oděvním průmyslu. Drahé modely doposud šité jednokusově se díky automatizaci výroby dostávají k širším masám. Luxusní oblečení včetně značkových róby a obleků se stává díky poklesu cen zbožím hromadné spotřeby. Dříve nedostupné obleky od Armaniho, Bosse nebo Ralphi Laurena už mohou nosit i bankovní úředníci a manažeři střední třídy. Konzumní společnost se rozděluje na množství

skupin. Politici a bossové velkých společností si obleky nechávají šít u exkluzivních krejčí na zakázku. Vedoucí síly oblékají šedé a modré uniformy. Skupina „yuppie“ kupuje pouze značkové oděvy. Umělci a intelektuálové nosí jeansy a saka z anglického tvídu. Herci a celebrity se chlubí oděvy extravagantních barev a střihů. Každý může svůj styl oblékání přizpůsobit různým situacím. Diktát módních tvůrců už skončil, mluví se pouze o sezónních náladách a inspiracích, kdy si každý může vybrat podle svého uvážení a potřeb. (Tylínek, 2004)

3.5.1 Inspirace z Východu

Zlepšení situace na mezinárodní politické scéně v 80. letech se projevilo také v módním průmyslu. Pro západní svět objevil lidové umění národů tehdejšího Sovětského svazu návrhář Vjačeslav Michajlovič Zajcev. V jeho kolekcích ožily ruské rubášky a sarafány, kozácké holínky, tatarské čapky nebo moldavské výšivky. To vše citlivě zapracované do moderního oděvního výrazu. Každou novou kolekcí inspiroval desítky oděvních závodů, stovky dalších návrhářů a tisíce spotřebitelů. Zajcevovi se podařilo vytvořit originální styl. „Bábuška styl“, jak byl tento ruský trend v módě nazýván, si získal módní svět a svému autorovi vynesl označení „Rudý Dior“. (Hrubá, 1991)

4 Hospodářské změny ve východní Evropě

Politické rozdělení světa a hrozba třetí světové války se promítly do hospodářské politiky a rozrušily poválečný systém mezinárodních hospodářských vztahů. Spojené státy a země západní Evropy přistoupily k diskriminačním opatřením v hospodářských stycích se Sovětským svazem, která se od roku 1948 zotrožovala. Začalo to zrušením celních výhod, pokračovalo bojkotem dovozu a končilo zákazy vývozu. K větší účinnosti embarga založily kapitalistické státy dvě koordinační instituce, COCOM pro východní Evropu a CHINCOM pro Rusko. Obě organizace fungovaly až do 90. let. Sestavovaly seznamy výrobků, jejichž vývoz byl zakázán, a kontrolovaly obchod s nimi. Také Sovětský svaz omezil nebo úplně zastavil vývoz vybraných výrobků do kapitalistických zemí. I když obchod mezi Východem a Západem nebyl nikdy zcela přerušen, jeho objem se podstatně zmenšil. Nejvíce tím bylo postiženo Československo, Polsko a Maďarsko, které měly po roce 1945 rozsáhlé hospodářské styky se západní Evropou i USA. Bez ohledu na strádání obyvatelstva, které trpělo nedostatkem spotřebního zboží, upřednostňovala komunistická strana rozvoj těžkého průmyslu. Svou roli zde sehrála i studená válka, protože Sověti počítali s dalším válečným konfliktem a zahájili tak mohutné zbrojení. Navíc rozšíření počtu vojáků, který například v letech 1948-1955 vzrostl z 2,9 miliónů na 5,8 miliónů, odnímalo hospodářství pracovní síly. (Faltus, 2003)

4.1 RADA VZÁJEMNÉ HOSPODÁŘSKÉ POMOCI

V lednu 1949 založily Bulharsko, Československo, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Sovětský svaz Radu vzájemné hospodářské pomoci, tzv. RVHP. Do dvou let přistoupily ještě Albánie a Německá demokratická republika. Záměrem této organizace bylo podporovat vzájemnou ekonomickou a vědeckotechnickou spolupráci jednotlivých národních hospodářství, aby se doplňovala a nekonkurovaly si. Dále měly společně čelit obchodnímu embargu a dalším diskriminačním opatřením ze strany Západu, koordinovat hospodářský rozvoj a poskytovat pomoc ekonomicky méně vyspělým členským zemím. (Wegs, 2002)

Jednotlivé země vstupovaly do RVHP s rozdílnými představami. Balkánské státy, Maďarsko a Polsko s vidinou rozsáhlé pomoci od Sovětského svazu a Československo jako průmyslově nejvyspělejší člen s nadějí, že zrychlí svůj pokrok ve výrobní specializaci. Sovětský svaz byl motivován především mocenskými zájmy. Při jeho silném vnitřním hospodářství byly vnější

ekonomické vztahy málo významné a navíc byly budovány na bilaterálním principu, zejména formou pětiletých obchodních smluv. (Wegs, 2002)

Do poloviny 50. let se RVHP orientovala převážně na dvě oblasti činnosti. Jednak napomáhala přeorientaci vnějších hospodářských styků členských států a rozvoji jejich vzájemného obchodu, a jednak podporovala vědeckotechnickou spolupráci výměnou vědců a techniků, předáváním vědeckotechnických poznatků a dokumentace, jakož i pomocí při přípravě a kvalifikačním růstu vědeckotechnických studentů. Tyto formy spolupráce byly přínosem hlavně pro hospodářsky méně vyspělé členské státy. (Faltus, 2003)

4.2 KOLEKTIVIZACE

Přeměny v zemědělství, zahájené pozemkovými reformami, přerostly do etapy združstevňování rolnických hospodářství. Nástup ke kolektivizaci spadá do let 1948-1950. Kolektivizace se vyznačovala stejnými rysy jako v Sovětském svazu na přelomu 20. a 30. let. Byla hromadně zakládána družstva podobná sovětským artělům, v nichž byla při převažující společné výrobě zachována individuální záhudenková hospodářství. Vedle toho existovaly státní statky a vznikaly státní mechanizační podniky, které soustředily podstatnou část mobilní zemědělské techniky a prováděly pro družstva různé práce. Podle sovětského vzoru byla sestavena také vnitropodniková organizace zemědělských podniků i kolchozní způsob normování práce a odměňování družstevníků podle pracovních jednotek. Při kolektivizaci se používalo nátlaku vůči rolnictvu a v ustavených družstvech nebyly dodržovány principy družstevní demokracie. (Průcha, 2009)

Na rozdíl od kolektivizace v sovětském Rusku nedošlo k nacionalizaci půdy, nátlak na rolníky neměl tak brutální formy, používaly se zpočátku různé přechodné typy družstev a vyjasnění otázky záhumenků hned od počátku zabránilo hromadnému vybíjení dobytka. Ve vyspělejších středoevropských zemích RVHP měli rolníci dlouhodobé zkušenosti s různými formami družstevnictví, byla zde pokročilejší technická úroveň výroby a také vyšší odborná a kulturní úroveň než v balkánských zemích. (Průcha, 2009)

V kolektivizaci zemědělství byl po roce 1953 zaznamenán útlum spojený s rozpadem části družstev v Polsku a Maďarsku. V polovině 50. let byl vzestupný proces združstevňování

většinou obnoven. V letech 1958-1960 byla kolektivizace v podstatě dovršena v Bulharsku, ČSR a NDR a z rozhodující části také v Albánii a Rumunsku. (Faltus, 2003)

4.2.1 Industrializace

Kolektivizace také způsobila, že se zemědělské pracovní síly musely přeorientovat na podmínky průmyslového pracovního světa, které člověka viděly jako pouhý doplněk stroje. Ve skutečnosti to vypadalo tak, že pracovníkovi stačily minimální technické znalosti a dovednosti, čímž se omezoval počet zkušených odborných sil a technická úroveň znalostí u jednotlivých národů začala klesat. Výjimku představovaly pouze Československo a NDR. Tento důsledek komunistické intervence se netýkal pouze zemědělství, industrializace si vybrala svou daň téměř ve všech průmyslových odvětvích. (Vinen, 2007)

4.3 EKONOMICKÝ RŮST V 50. LETECH

Počátkem 50. let zaznamenaly země RVHP mimořádně vysoký růst průmyslové výroby a národního důchodu. Zároveň však disproporce v ekonomice a negativní sociální důsledky hospodářské politiky dosáhly stupně, který podlamoval další hospodářský růst a vyvolával napětí ve společnosti. V červnu 1953 došlo k bouřím ve východním Berlíně a k nepříznivé reakci obyvatelstva na peněžní reformu v Československu, v Sovětském svazu narůstala nespokojenost rolnictva, v Maďarsku a Polsku sílily příznaky společenské krize. Rok 1953 však přinesl pozitivní změny v mezinárodní situaci. Po smrti Stalina a nástupu Eisenhowera do úřadu prezidenta USA se objevily náznaky zlepšování vztahů obou supervelmocí. V červenci 1953 bylo uzavřeno příměří v Koreji a začal dlouhodobý proces zmírňování mezinárodního napětí. (Wegs, 2002)

Mírové vyústění nevypjatějšího období studené války umožnilo zemím RVHP nastoupit na cestu vyváženějšího ekonomického růstu a sociálního rozvoje. V Československu, Maďarsku, NDR a Sovětském svazu byly změny tak pronikavé, že se začalo hovořit o novém kurzu hospodářské politiky.

Předmětem pozornosti se staly především tyto otázky:

1. obnovení proporcionality národního hospodářství,
2. úsilí o podstatné zvýšení výroby v zemědělství a spotřebním průmyslu,
3. urychlení růstu životní úrovně, zejména v oblasti osobní spotřeby

4. přeskupení investic,
  5. přehodnocení některých rysů centrálně direktivní soustavy plánování a řízení národního hospodářství zejména v oblastech zásobování spotřebním průmyslem.
- (Wegs, 2002)

Nový kurz hospodářské politiky zemí RVHP z let 1953-1954 přinesl zlepšení ekonomické situace, ale jen některé inovace měly dlouhodobější platnost. Pro léta 1955-1956, kdy většina zemí RVHP připravovala své nové pětileté plány, byl charakteristický návrat k preferenci výroby výrobních prostředků. Tuto politiku prosazovala i RVHP.

V polovině 50. let došlo k oživení činnosti RVHP a dalších několik let je možno pokládat v celé historii organizace za nejplodnější. Bylo dosaženo pozitivních výsledků v mezinárodní dělbě práce, zejména při zajišťování rostoucí potřeby surovin, energie a základních hutních a chemických materiálů. Začaly společné investiční akce s využitím mezistátních účelových úvěrů. Tyto úvěry měly dlouhodobý charakter, zpravidla se realizovaly dodávkami investičního zařízení a byly spláceny produkcí z nových kapacit. Byl vybudován dálkový ropovod Družba pro přepravu sovětské ropy do ČSR, Maďarska, NDR a Polska a postupně byly propojovány energetické soustavy členských zemí. Na železnicích většiny zemí RVHP zahájil činnost Společný park nákladních vozů. Ve vzájemném obchodě se uskutečnil přechod na vlastní cenovou bázi. (Faltus, 2003)

Již v této době se však ukázalo, že centrálně direktivní soustavy se svou těžkopádností představovaly vážnou překážku pro pokrok v oblasti mezinárodní kooperace a specializace, ve vzájemném obchodě a při zefektivňování národních ekonomik. Při absenci tržního prostředí však nebylo možno tyto problémy řešit.

4.3.1 Sovětské vítězství nad kapitalismem

Vysoká dynamika hospodářského růstu zemí RVHP ve druhé polovině 50. let přispěla k tomu, že se v ekonomickém, technickém a vojenském soutěžení dvou světových soustav zmírňoval předstih kapitalismu a Sovětský svaz získal v několika klíčových oblastech vědy a techniky čelné postavení ve světě. V roce 1954 zahájila nedaleko Moskvy provoz první pokusná atomová elektrárna na světě, po ní následovaly v letech 1958-1964 další, podstatně výkonnější jaderné elektrárny na Sibíři, Urale, v Povolží a u Voroněže. Do provozu byly

postupně uváděny největší hydroelektrárny na světě. Prvenství získal Sovětský svaz spuštěním atomového ledoborce, využitím tryskových letadel v civilní dopravě, sestrojením mezikontinentálních raket, vypuštěním umělé družice a vysláním prvního člověka do vesmíru. (Stellner, 2006)

Z vojenskostrategického hlediska měly mimořádný úspěch zkoušky sovětských mezikontinentálních balistických střel, čímž byla odstraněna dřívější nezranitelnost Spojených států v případě jaderného konfliktu. Postupně se vytvářela vojenská rovnováha obou supervelmocí, která trvala až do rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. Totální jaderná válka přestala být reálným nástrojem politiky, neboť by vedla ke zničení lidské civilizace. (Stellner, 2006)

4.4 NEÚSPĚŠNÉ HOSPODÁŘSKÉ REFORMY V 60. LETECH

V roce 1965 přistoupilo nové vedení Sovětského svazu prezentované Leonid Iljič Brežněvem k reformě, která chtěla zastavit úpadek výrobní produktivity a nastartovat intenzivní hospodářský růst rozšířením technologického pokroku a zlepšením odměňování pracujících. Autonomie podniků se sice zvětšila, stále si ovšem nemohly samy určovat ceny a neměly dostatek peněz k vyplácení prémie zaměstnancům. Většina komunistického vedení reformu odmítala, takže nakonec uvítali její nezdar. (Vinen, 2007)

4.5 HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ PO ROCE 1970

Od roku 1968 prošly socialistické státy třemi hlavními vývojovými fázemi. První z nich následovala bezprostředně po potlačení Pražského jara, kdy se Sovětský svaz snažil upevnit své impérium s pomocí politiky cukru a biče. Kladl větší důraz na zachování věrnosti Varšavské smlouvě a RVHP a jednoznačně odmítal jakékoliv pokusy zpochybnit vedoucí úlohu komunistické strany nebo rozvíjet pluralismus. Aby byl tento přístup stravitelnější, podporovalo sovětské vedení za cenu vysokých dotací a půjček ze Západu konzumní styl života. Existence komunistického života měla být legitimizována zvyšováním životní úrovně, čímž se zároveň měla odvrátit pozornost od nedostatku politické svobody. I když tato politika byla na začátku 70. let úspěšná, vážná ekonomická krize v polovině 70. let spolu s neúspěchy plánování v socialistických státech vedly k vysokému zadlužení sovětského bloku a k hospodářskému chaosu. Velkým problémem byla také existence paralelní neboli stínové

ekonomiky. Tu charakterizovaly činnosti, které měly zůstat skryty před orgány státní správy, jednalo se například o tzv. „melouchaření“, obchodování s valutami, jinak nazývané „vekslování“, rozkrádání státního nebo družstevního majetku atd. Stínovou ekonomiku samozřejmě doprovázel i nárůst kriminální činnosti. (Wegs, 2002)

Druhá fáze se projevila na sklonku 70. let v Polsku a Maďarsku. Hospodářský krach, prezentovaný totálním nedostatkem spotřebního zboží, bytů nebo potravin, a politická impotence stranického vedení umožnily opozici, aby se otevřeně zformovala v hnutí Solidarita a začala kritizovat komunistickou elitu. Opozice začala odmítat sovětský centralistický model řízení a diktát jediné politické strany. (Wegs, 2002)

Třetí fáze se datuje asi do roku 1985, kdy se k moci v Sovětském svazu dostal Michail Gorbačov. 80. léta pak charakterizoval další vývoj Solidarity v Polsku se všemi závažnými politickými důsledky, které toto hnutí mělo, a všeobecné odmítání vedoucí role komunistických a dělnických stran v socialistických státech. Závěr tohoto období poznamenal konečný rozpad Sovětského svazu na jednotlivé republiky a posléze samostatné státy. (Wegs, 2002)

4.5.1 Komplexní program socialistické ekonomické integrace

Vleklá krize RVHP v 60. letech vedla členské státy k hledání nových cest mezinárodní součinnosti. Po více než dvouleté přípravě byl v červenci 1971 schválen Komplexní program socialistické ekonomické integrace, který předpokládal v průběhu 15 - 20 let přeměnu zemí RVHP v integrovaný hospodářský celek. Dokument zahrnoval výčet sfér činnosti a opatření cestě k integraci, např. při koordinaci hospodářské politiky, v plánování, vědě a technice, specializaci výroby, zahraničním obchodě, v devizové finanční sféře a v právní oblasti. Záměry Komplexního programu byly od poloviny 70. let konkretizovány v pětiletých plánech mnohostranných integračních opatření a od konce 70. let v pěti dlouhodobých cílových programech spolupráce na období 10 – 15 let. Týkalo se to oblastí palivoenergetických a surovinových zdrojů, strojírenství, zemědělství a potravinářského průmyslu, průmyslového spotřebního zboží a dopravy. Součástí byla též opatření na podporu rozvoje Mongolska, Kuby a Vietnamu. (Faltus, 2003)

Ačkoli činnost RVHP přinesla některé pozitivní výsledky, např. při výstavbě plynovodů, v dalším propojování energetických soustav nebo útlumem vlivu cenové šoku na světovém trhu, hlavní záměry Komplexního programu se neuskutečnily. Naopak pro 80. léta byly příznačné opačné dezintegrační procesy. Zejména se ukázala nemožnost nastolit mezi členskými státy skutečné tržní vztahy v době, kdy uvnitř zemí RVHP dominovaly administrativně direktivní metody řízení.

4.5.2 Hospodářská krize 1973-1975

Důsledky krize světového hospodářství z poloviny 70. let dolehly na země RVHP s časovým posunem. Sovětský svaz jako největší světový producent ropy a významný vývozce energetických i jiných surovin byl ve výhodě, protože jeho směnné relace se zlepšily. Nelze však opomenout skutečnost, že vlivem tehdejšího cenového mechanismu RVHP prodával členským zemím suroviny pod světovou cenou v době, kdy rostly náklady na jejich těžbu a přepravu v souvislosti s přenášením produkce do odlehlých oblastí bez nezbytné infrastruktury. (Faltus, 2003)

Menší země RVHP, závislé na dovozu ušlechtilých paliv, surovin a většinou i potravin a krmiv, byly postiženy obdobně jako vyspělé kapitalistické státy. Jako vývozci převážně finálních výrobků zpracovatelského průmyslu, jejichž ceny rostly podstatně méně a pomaleji, musely za srovnatelný objem dovozu zaplatit tržbami za rostoucí množství exportních výrobků. Tyto problémy se ještě více zhoršily na přelomu 70. a 80. let během druhé vlny zdražování ropy a dalších produktů prvovýroby. V letech 1975-1985 se vzhledem k odlišné zbožové struktuře vývozu a dovozu zlepšily směnné relace Sovětského svazu o 49 %, ale v průměru ze šesti menších zemí RVHP došlo ke zhoršení o 14 %. (Faltus, 2003)

4.5.3 Zadlužení východoevropských zemí

Koncem 70. let nastoupila nová vzedmutá vlna studené války. Kapitalistické země oživovaly stará a zaváděly nová diskriminační opatření v hospodářských a politických stycích. Nastaly pokusy o technologickou a úvěrovou blokádu zemí RVHP, vyhlášení sankcí, zákaz amerického prezidenta Cartera vyvážet americké obilí do Sovětského svazu, snahy vlády USA znemožnit výstavbu plynovodu ze Sovětského svazu do západní Evropy, zhoršování podmínek přístupu výrobků ze zemí RVHP na západní trhy. Došlo také k eskalaci zbrojení,

k rozmístování nejmodernějších typů zbraní v obou částech rozdělené Evropy a ke snaze přenést zbrojení do kosmu. Ve Spojených státech se za Reaganovy éry prosazovala snaha „uzbrojit“ Sovětský svaz, vnutit hospodářsky slabším a stále zřetelněji stagnujícím ekonomikám sovětského bloku nezvládnutelné břemeno vojenských výdajů. (Wegs, 2002)

Od druhé poloviny 70. let prožívaly země RVHP rostoucí hospodářské potíže. Nepodařilo se prosadit základní cíle hospodářské politiky a plánované tempo růstu národního důchodu nesplnila počínajíc pětiletkami 1976-1980 ani jedna evropská země RVHP. Prohlubovala se vnitřní ekonomická nerovnováha provázená spekulací a dalšími negativními jevy „šedé ekonomiky“. Sílily inflační tendence. Polsko a Maďarsko patřily k evropským zemím s největším růstem spotřebitelských cen. Jiné země udržovaly stabilitu cen i v podmínkách nerovnováhy na vnitřním trhu, což vedlo k růstu počtu deficitních položek u spotřebního zboží i služeb. (Faltus, 2003)

Čisté zahraniční zadlužení evropských zemí RVHP enormně vzrostlo ze 7 miliard USD v roce 1970 na 81 miliard USD v roce 1981, z toho celých 25 miliard USD připadalo na Polsko. Do roku 1984 se sice podařilo zadlužení snížit o 22 %, ale o dva roky později byla znovu dosažena úroveň z roku 1981. V přepočtu na jednoho obyvatele se Polsko, Maďarsko, Německá demokratická republika a Kuba dostaly do postavení význačných světových dlužníků a stále častěji nebyly schopny splácet ve stanovených termínech půjčky a úroky z nich. (Faltus, 2003)

Životní úroveň občanů žijících v komunistickém bloku byla alarmující. Snižoval se průměrný věk obyvatelstva a stoupala dětská úmrtnost, na čemž se vedle alkoholismu podílela nízká úroveň zdravotnictví a veřejné hygieny. Za mzdy si lidé kupovali pouze nekvalitní zboží, které se ovšem díky státním subvencím prodávalo za ceny pod výrobními náklady. Rozmáhala se nekompetentnost, plýtvání, úplatkářství, klientelismus, fronty před obchody, „šmelinaření“ a černý trh. (Wegs, 2002)

4.6 PERESTROJKA A ROZPAD SOVĚTSKÉHO SVAZU

Od roku 1985 byl vývoj celého sovětského bloku ovlivněn převratnými událostmi v Sovětském svazu. Po nástupu Michaila Gorbačova do čela země začal pokus překonat krizový stav společnosti politikou, která vešla do mnoha světových jazyků pod ruským

názvem perestrojka. Na rozdíl od předchozích reformních pokusů se přestavba neomezovala na ekonomiku, ale měla zasáhnout i politickou sféru a další oblasti společenského života. Perestrojka byla chápána jako proces, který spojí socialismus s demokracií, uplatní nejmodernější formy společenské organizace a probudí aktivitu informovaností občanů i otevřeným posuzováním a kontrolou veřejných záležitostí. Demokratizace se navíc měla stát zárukou nezvratnosti procesů přestavby. Zásady ekonomické reformy jako důležité součásti perestrojky byly zveřejněny v červnu 1987. Hospodářská perestrojka ale skončila už v roce 1989. Modernizovat průmysl a zlepšit stále se zhoršující ekonomickou situaci se ukázalo jako nemožné. V zemích sovětského bloku narůstala zásobovací krize, musel se zavádět přidělový systém, ekonomika začala samovolně přecházet ke směnnému obchodu, sovětský ekonomický i politický systém se začal rozpadat. (Vinen, 2007)

Od poloviny 80. let začaly v zemích sovětského bloku procesy, které v letech 1989-1992 změnily tvář celé Evropy. Došlo k pádu komunistických režimů v Polsku, Maďarsku, Československu, Bulharsku, Rumunsku a Albánii. Sjednocením Německa zanikla Německá demokratická republika a rozpadla se Jugoslávie. V Sovětském svazu vedly dlouhodobě neřešené ekonomické problémy ke krizové situaci, kterou nedokázala překonat ani Gorbačovova perestrojka, nastoupená příliš pozdě a prováděná nedůsledně. Pokus o reformu sovětské podoby socialismu se nezdařil a situace vyústila v zánik Sovětského svazu, přeměnou jeho republik v nezávislé státy a hospodářským kolapsem. V průběhu roku 1990 došlo k dohodě o ukončení činnosti RVHP, Sovětský svaz zanikl 31. prosince 1991. (Stellner, 2006)

5 Vliv hospodářských změn na módní průmysl ve východní Evropě

Mohlo by se zdát, že móda a odívání jsou natolik vzdáleny otázkám politické moci, že zůstanou ušetřeny pozornosti vládnoucích stran nebo že změny budou jen nepodstatné. Takové zdání by ale znamenalo neporozumění jak povaze módy, tak způsobu ovládnutí komunistickým aparátem. Oděv je citlivým výrazem svobody, síly individua a jeho vztahu k jiným lidem a celé společnosti. Bezprostředně odráží kulturní vyspělost i ekonomické podmínky a reaguje na technické vynálezy. Móda zasahuje do všech oblastí života a je jasné, že ji nový politický systém, jehož totalitní podstata má za úkol ovládnout celou společnost, nenechá žít svým vlastním demokratickým životem.

5.1 LIKVIDACE MÓDY

Zatímco světová móda nabývala válkou ztracenou rozmanitost a vnitřní dynamiku, situace v zemích spadajících pod vliv Sovětského svazu se vyvíjela odlišně, a to z důvodů jak ekonomických, tak bezprostředně ideologických. Od roku 1949 probíhala v rámci kolektivizace řízená likvidace živností ve všech zemích střední a východní Evropy. Základy textilního průmyslu tak byly totálně ohroženy. V Československu znárodnění a likvidace dobře prosperujících živností, rozbití dosavadní sítě služeb, která se utvářela po desetiletí na základě přirozené potřeby, přinesly okamžitě nemalé hospodářské potíže. Nová státem uměle vybudovaná výrobní struktura založená na industrializaci nefungovala. Komunální a družstevní podniky zaostávaly, nesplňovaly základní potřeby občanů a staly se předmětem veřejné kritiky. Rovněž vysoká úroveň předválečného československého oděvnictví a textilního průmyslu byla pro komunistickou vládu dědictvím, které muselo být zneváženo. Dříve dosaženou úroveň bylo nutné zapřít a skutečnost překrýt proudem demagogických iluzí. Už v roce 1946 vznikl sloučením znárodněných firem národní podnik Oděvní průmysl. Ten dostal za úkol zorganizovat výrobu ve sto šedesáti podnicích po celém Československu. (Hlaváčková, 2000)

Nedávná hrozba světové války, mocenské prosazování ideologie, drastické politické procesy a hlásání ideologických hesel vyvolaly v obyvatelích socialistických republik strach a přiměly je k poslušnosti. Tak jako v celém hospodářství, tak i v rozvoji módy a odívání nastoupily

ideologické fráze, naivní nebo účelově volené teze o novém spravedlivém socialistickém uspořádání. Rozhodujícím prvkem ideologického ovlivňování módy byla teze o prohnitosti kapitalistického společenského zřízení.

„Celá řada navazujících a rozšiřujících argumentů jen potvrzuje, že v našich podmínkách tedy zabezpečení odpovídajícího množství módně progresivních výrobků je tedy zprostředkovaně politický úkol.

Naproti tomu v podmínkách nesocialistické výroby a spotřeby je móda využívána, zjednodušeně řečeno, především jako nástroj pro zvyšování zisku všech zúčastněných výrobních i nevýrobních složek.

To platí přes to, že by bylo hrubým zjednodušením negovat módní vývoj i jako složku vývoje životního stylu vůbec. Tento činitel evidentně v dlouhodobějším vývoji stylu odívání a bydlení figuruje jako výraz změn v životním pojetí té které společnosti, včetně projevů národních mentalit, klimatických podmínek atp.

Druhým dílčím závěrem tedy může být, že všichni, kteří v našich podmínkách mají podíl na teoretické i praktické činnosti při vývoji módy, musí citlivě a uvážlivě diferencovat mezi naznačenými vlivy. Je to důležitější o to, že móda v tom nejširším pojetí ani v naší zemi není a nemůže být izolována od vlivů světových proudů módního vývoje. Třídní přístup k módní tvorbě tedy vyžaduje extrahovat skutečně progresivní prvky z inspiračních zdrojů všeho druhu, umět izolovat krátkodobé a často jen umělé podněty pro zvýšení konzumace výrobků, aplikovat důsledně prvky odpovídající našemu životnímu stylu, eliminovat i případné cizí ideologické projevy.“ (Ježek, 1979, s. 1-6)

5.2 „NOVÁ“ ARCHITEKTURA – NOVÝ ODĚV

Jedním z výsledků bezradného hledání základu pro vytvoření nového oděvu se stala „nová“ architektura. Architekt navrhl účelné bytové jednotky a podle jejich uspořádání upravil okna a vzhled fasády. Vzhled, tedy forma, byl podřízen účelnosti a funkčnosti. Již žádné samoučelné ozdoby. Důraz se kladl na čistotu tvaru a charakter materiálu. A právě taková architektura měla být vodítkem při hledání nových směrnic v oblékání. Oděv měl být pohodlný, nutností bylo, aby se střih vyvaroval těsného obepínání v místech, která jsou při práci v pohybu. Například úzká sukně je nepohodlná a při sezení se deformuje. Oděv měl být bez ozdob, které měly původ v historických obdobích, např. kraječky, stužky, nabírání, neúčelné sestavování knoflíků, nesmyslné variace základních tvarů límečků, kapes, sedla, manžet apod. Mnozí

namítali, že takto oprostěný oděv zachází do uniformity. Toto tvrzení však bylo označeno za mylné a to z následujících důvodů. V „nové“ architektuře byl důležitý charakter materiálu, stejné pravidlo mělo platit pro oděv, kde povaha textilního materiálu nabízela velké možnosti ve využití barev a vzorů. (Hlaváčková, 2000)

Diskuse o podobě nového oděvu doprovázely informace o módě světové, která byla podrobována ostré a neobjektivní kritice. I když se přiznávalo, že světová móda je přece jen závazná pro určení siluety, délky sukně nebo šíře ramen. Především se jí vytýkalo, že je tvořena bez ohledu, k jakému účelu oděv slouží.

V srpnovém čísle *Ženy a módy* z roku 1949 se dočteme:

„Náš názor na módu se změnil. Víme, že v lidově demokratickém zřízení se už nedíváme na módu jako na módu ve vlastním slova smyslu, totiž na něco, čím chceme uchvacovat, překvapovat, ale jako na oblékání, jako na životní potřebu, nejdůležitější hned po výživě. A tato životní potřeba, v rámci celého socialistického usilování o lepší a životní úroveň, má být oprostěna od měšťáckého nesvobodného životního nazírání, jednak nám má působit radost, totiž má být estetická.“ (Hlaváčková, 2000, s. 37)

5.3 PRACOVNÍ ODĚV

Z konkrétních oděvních forem byl pochopitelně nejvíce zdůrazňován oděv pro pracující, tedy oděv do práce a specializovaný oděv pracovní. Každé pracoviště v průmyslu, zemědělství, zdravotnictví, dopravě atd. mělo být vybaveno speciálními obleky, které by nejlépe odpovídaly různým činnostem. Prvořadým úkolem návrhářů se tedy stal oděv pracovní. Požadovalo se, aby byl vyroben z vysoce kvalitního materiálu a také po stránce střihové byl prvotřídně vyřešen. Tyto úkoly vyplývaly ze socialistického názoru na zásadní význam práce v lidském životě. (Hlaváčková, 2007)

Vedle pracovního oblečení měli oděvní výtvarníci za úkol navrhnout oděv pro dobu po práci. Zdálo by se, že navrhovat tento oděv nebude z ideologického hlediska takový problém. Zde však tvůrci naráželi na nejzávažnější problémy. Právě tyto obleky totiž v sobě měly skrývat největší nebezpečí z nakupení nezdravého měšťáctví. Jejich hlavním účelem byla ochrana těla proti chladu. Měly být vybaveny praktických zapínáním a kapsami, které umožňovaly u sebe nosit drobnosti. Zakázány byly falešné kapsy, které často používala kapitalistická konfekce.

Oblek měl být estetický a odpovídat národnímu charakteru země. Přesto se mezi straníky objevily pochybnosti, zda je skutečně vytvářena vlastní móda a ne jen zjednodušený výtažek módy pařížské, protože kapitalistické země údajně vytvářely jen kýč a nevкус. (Hlaváčková, 2007)

5.4 DŽÍNOVÁ UNIFORMA

Pro většinu mladých lidí v socialistických státech Evropy byly džíny zprvu nedostupným a o to víc žádaným zbožím. Džíny na sobě nesly punc USA, staly se jakousi dobrovolnou uniformou mladé generace na celém světě. Symbolizovaly svobodu, mládí, bezstarostnost. Stíraly národnostní, etnické, sociální, majetkové, politické i náboženské rozdíly. Nikdy předtím v historii nedošlo k takové mohutné unifikaci miliónů lidí. Mladé spojoval generační vzdor, snaha být jiní než generace jejich rodičů. Ale v zemích sovětského bloku se začaly napodobeniny džínů vyrábět až na konci 60. let. Originální si mohl člověk zakoupit jen v Tuzexu, pokud tedy od překupníků sehnal dostatek bonů, nebo je převézt přes západní hranici. Přestože se pro americkou mládež staly symbolem solidarity s těžce pracujícími, nemajetnými a utlačovanými, v Sovětském svazu bylo jejich nošení zakázané i ve škole. Na konci 70. let, kdy se džíny staly módou pro všechny a ztratily tak svůj revoltující náboj, se konečně začal i ve východní Evropě k výrobě používat denim. Šily se různé oděvní součásti i doplňky jako čepice, klobouky, boty nebo tašky, zkrátka kdo chtěl, mohl být v džínovém stylu od hlavy až k patě. Džíny ztratily svůj generační význam. Stala se z nich prostě móda pro široké vrstvy. Nastalo období inovace forem, materiálů i prodeje. V 70. letech se nohavice tvarovaly do zvonů, později do tvaru mrkve, měnily se jejich barvy, jednou se vyšívaly, jindy se jejich povrch upravoval předpíráním, aby dostaly „plesnivý vzhled“. Staly se klasikou a místo měly v šatníku dětí, mládeže i dospělých. (Tylínek, 2004)

5.5 UVOLNĚNÁ 80. LÉTA

V 80. letech docházelo v rámci perestrojky k postupné liberalizaci společnosti a jejímu otvírání se vlivům západu. Odtud přicházely nové myšlenky, umělecké proudy a také módní trendy. Oficiální propaganda šířící zkreslený pohled na kapitalistický svět byla narušena. Móda se znovu mohla přihlásit k vývoji módy světové. Omezení už nepřicházela od ideologů, ale byla způsobena zaostávajícím oděvním a textilním průmyslem a odvětvími s těmito

souvisejícími. Kromě toho byl stále základní problém, který tkvěl ve skutečnosti, že řízené hospodářství nebylo schopné pružně uspokojit poptávku občanů po požadovaném zboží.

Pro módu 80. let byla charakteristická její univerzálnost a internacionálnost. V módním světě se postupně stíraly i sociální hranice. Rychlost změn se stále zvyšovala, každá nová sezóna přinášela nějakou módní novinku. Rozdíly v oblečení jednotlivých evropských měst, ať už byly na západě nebo východě, už nebyly tak patrné. Země už spolu v uvolnění 80. let začaly komunikovat a móda se tak mohla šířit daleko rychleji.

6 Využití řešené problematiky v médiích

6.1 EDITORIAL

Konečně je to tady! Jaro, teplo, sluníčko a květnová Historia-more. Opět plná barev, rozhovorů, zajímavých článků a hlavně staronových módních trendů.

Při sestavování tohoto čísla jsem zjistila, že mám štěstí na krásné a inteligentní ženy. Jsem jimi obklopená a ke své radosti potkávám stále nové a nové. A vás, milé čtenářky, s některými seznámím.

Eva Uchalová je dáma s velkým D. Celé hodiny dokáže vyprávět o české i zahraniční módě a vy z ní ani na chvíli nespustíte oči. Pokud s ní tedy nebudete v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu. To se asi jako já zahledíte do těch parádních modelů 20. století, o kterých bude Eva mluvit. Byla jsem tak unešená, že jsem vám o tom musela napsat alespoň kratinký článek, tak se těšte.

Další velkou ženu jsem kontaktovala sama, neboť mě naprosto uchvátily její knihy *Česká móda 1940-1970: Zrcadlo doby a "Kytky v popelnici": Společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu*. Ano, některé už asi tušíte, seznámila jsem se s Konstantinou Hlaváčkovou, spisovatelkou, historičkou a především nádhernou ženou. Více už ale neprozradím, přečtěte si náš rozhovor.

Hned dvě mladé módní návrhářky jsem poznala během příprav oblíbené ankety. Každá je z jiného konce republiky a každá má svůj vlastní originální styl. Klára Krchová žije jako zasněná víla v Praze a Jitka Stauderová představuje tvrdou ostravskou realitu. Spolu s nimi tentokrát na dvě anketní otázky odpovídala i studentka Ostravské univerzity, student střední umělecké školy, vedoucí prodejny se značkovou módou a vítěz několika kadeřnických soutěží.

Tolik a spoustu dalšího v tomto čísle časopisu Historia-more. Takže šup ven, pěkně na sluníčko a hezké počteníčko!

Adriana Chmurová

šéfredaktorka Historia-more

6.2 ÚVODNÍ ČLÁNEK

Módní kreace našich babiček zaplnily pražské muzeum

Českou módu první poloviny 20. století představuje nová výstava nazvaná **Pražské módní salóny 1900-1948**. Pořádá ji uměleckoprůmyslové muzeum a návštěvníci na ní mohou obdivovat 85 historických modelů. Vystavené exponáty, některé k vidění úplně poprvé, ukazují vzestup, vrcholné období i úpadek pražských módních salónů.

Obrázek 1: Výstava **Pražské módní salóny 1900-1948** (ČTK)

Návštěvníci si mohou prohlédnout honosné plesové róby, oblečení na vycházky i běžné každodenní oděvy. Některé z vystavených modelů jsou velmi podobné těm, které nosíme dnes. „*Pražské módní salóny vám přiblíží nejkrásnější dekádu české módní tvorby. Některé modely jsou tak nadčasové, že možná ani neuvěříte, že tyto šaty byly vytvořeny téměř před sto lety. Možná v nich dokonce najdete inspiraci pro letní sezónu,*“ usmívá se kurátorka výstavy Eva Uchalová.

Expozice volně navazuje na cyklus výstav *Česká móda* z let 1989-2007. Modely z více než třiceti závodů dokládají, že vyhlášená pražská elegance vznikala spojením tradice dokonalého řemeslného zpracování a úzkého kontaktu s tehdejšími francouzskými módními trendy a podněty z anglického krejčovství. Ty se pochopitelně přizpůsobily místnímu vkusu a

Obrázek 2: Výstava **Pražské módní salóny 1900-1948** (ČTK)

životnímu stylu.

„Postavili jsme vedle sebe dva největší konkurenční podniky. Nalevo je umístěna firma Rosenbaum, napravo Hana Podolská. Vystavujeme ale i menší firmy, které nebyly tak proslavené, ale měly své dobré jméno, třeba salón Mimi Marie Sudkové či Madlén Marie Haasové,” doplňuje kurátorka výstavy. Zmíněné salóny šily pro vyšší střední třídu, manželky továrníků, diplomatů, ale také pro herečky, které tyto salóny prezentovaly i mimo filmové plátno na různých společenských akcích jako přední modelky. Modely Hany Podolské a Oldřicha Rosenbauma můžete vidět v mnoha filmech s Lídou Baarovou.

První dáma české módy

Hana Podolská je považována za skutečnou průkopnici oboru na našem území. Spolu s Oldřichem Rosenbaumem podnikala pravidelné cesty na pařížské módní veletrhy a přehlídky. *„Své modely Podolská vyvážela i do zahraničí, což bylo na tuto dobu velmi odvážné. Jako první začala pořádat módní přehlídky, své modely prezentovala na*

dostizích či v Mariánských Lázních, kam jezdila na dovolenou a brala s sebou své modelky, které se několikrát za den převlékly a proměňovaly se na kolonádě,” vysvětluje Eva Uchalová.

Obrázek 3: Modely Hany Podolské v Uměleckoprůmyslovém muzeu (ČTK)

Po stopách salónu Rosenbaum

Firmu Rosenbaum založila v roce 1907 Eliška Rosenbaumová. Vlastnila malý obchůdek s dámskou konfekcí ve Štěpánské ulici v Praze. V roce 1924 převzal firmu její syn Oldřich Rosenbaum. Ten se nespokojil s umístěním v boční ulici a svou rozrůstající firmu přestěhoval na prestižní Národní třídu. Brzy se ze zcela průměrného konfekčního salónu stal jeden z nejvyhledávanějších a nejluxusnějších závodů v Čechách. Dvorní manekýnkou byla dokonce herečka Adina Mandlová. Během války byl ale Rosenbaum přinucen přeorientovat svou výrobu a nástup komunismu jeho závod definitivně uzavřel. *„Dědeček byl velká osobnost.*

Když mu sebrali jeho firmu, bylo to jako by ho připravili o vlastní dítě. Vzali mu všechno, celý jeho život. Zlomili ho,“ vzpomíná dnes jeho vnuk Zdeněk. Se svou manželkou už se několik let snaží vrátit jménu Rosenbaum jeho věhlas. V současné době vytváří málosériové kolekce pro ženy všech věkových kategorií. „*Snažíme se, aby měly modely jeden a tentýž rukopis, aby byly nezaměnitelné s jinými značkami. I když v dnešní době je konkurence jistě větší než zažil manželův dědeček,*“ popisuje současnou situaci Jana Rosenbaumová. Přesto se i dnes může firma pyšnit atraktivní klientelou skoro jako za dob první republiky. Modely, které dnes navrhuje právě paní Jana, nosí moderátorky všech hlavních televizních kanálů.

Muzeum připravilo i něco navíc

Vystavené modely doplňuje projekce krátkých archivních filmů, které se promítají na velkoplošné obrazovce v prostorách výstavy. „*Mě nějaké šaty a klobouky nezajímají. Šel jsem tady kvůli přítelkyni. Nakonec to ale bylo lepší, než kdybychom šli to oblečení nakupovat. Sedl jsem si a koukal na filmy, jako v kině,*“ směje se návštěvník Tomáš. Více informací dodává vedoucí prezentace sbírek Dušan Seidl: „*V Národním filmovém archivu jsme dohledali filmy, které teď k výstavě promítáme. Z týdeníků se nám podařilo najít asi osm sekvencí od jedné do pěti minut, kde jsou natočené módní přehlídky, které se odehrávaly v té době. Například je tam módní přehlídka z dostihových závodů ve Velké Chuchli, kde se objevuje i Lida Baarová. Také jsou tam dokumenty rázu sociologického, které spadají především do období druhé světové války, kdy se řeší problém nedostatku materiálu, jak se věci mají přešívát a jak se mají používat zbytkové materiály.*“

Návštěvníky výstavy čekají kromě projekcí také komentované prohlídky a přednášky na dobová témata. V květnu odhalí *Půvaby žen první republiky* Helena Jarošová a *půvaby Pražské salonní fotografie* Jan Mlčoch. Petr Štembera seznámí posluchače s *Reklamou první republiky* na konci března a v dubnu se zájemci mohou znovu těšit na Helenu Jarošovou, tentokrát s přednáškou na téma *Od Poireta ke Gres, aneb pařížská Haute Couture*. Pro obdivovatele módy je připraven i rozsáhlý katalog mapující osudy majitelů salónů na pozadí převratných historických událostí.

Výstava Pražské módní salóny 1900—1948 v uměleckoprůmyslovém muzeu potrvá do 13. května 2013.

6.3 INTERVIEW

„Když mi maminka sehnala moje první silonky, skončila jsem v nemocnici.“

O tématu móda v Sovětském svazu v 50. letech 20. století jsem si povídala se skutečným expertem, historičkou umění Konstantinou Hlaváčkovou. Autorka knihy Česká móda 1940-1970 je v současné době kurátorkou sbírky textilu 20. století v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu.

Obrázek 4: Konstantina Hlaváčková (Jan Sklenář)

Jak podle Vás změnili komunisté módu v poválečném Československu? Měli na ni vůbec nějaký vliv?

„Samozřejmě, nový stát vynaložil značné úsilí k tomu, aby vypracoval novou teorii, jak má móda vypadat. Komunističtí ideologové nabyli představy, že módou a oděvem se dá ideologicky působit na občany. Nicméně zakázat starou módu bylo velmi jednoduché, ale určit novou velice těžké. Teorie kolem módy byla velice široká, pochopitelně v realitě to vypadalo poněkud jinak. Odborní teoretici se touto otázkou zabývali zhruba až do roku 1953. Po smrti Stalina se ovšem začala uvolňovat celková atmosféra ve společnosti a to znamenalo i uvolnění pro módu. Vrcholem byl rok 1956, kdy zasedal 20. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu a po němž se objevily články oslavující ženskou krásu a vyvracející dosavadní teorie. Od té doby se naše móda mohla alespoň částečně vracet k té světové a rozvíjet se podobným směrem jako na západě.“

Dovedete si představit, že by se československá móda řídila skutečně jen socialistickými teoriemi a že bychom nosili jen módu „na práci a po práci“?

„To bychom pravděpodobně skončili jako lidé v Číně. Tam se Mao Ce-tungovi podařilo prosadit jednotný uniformní oděv pro ženy i pro muže, takové ty modré haleny se stojatým límcem.“

A co spodní prádlo? Z černobílých filmů známe jen svrchní oděv...

**Obrázek 5: Spodní prádlo z výstavy
Pražské módní salóny 1900-1948
(ČTK)**

„Každá doba má svou siluetu. Siluetu v 50. letech určovala světová móda a tam byly populární špičaté podprsenky, v 60. letech to byla zase silueta s prsy mírně pokleslými, protože se chodilo bez podprsenky. Především si ale musíme uvědomit jednu věc. V 50. letech byly obchody velmi špatně zásobeny. Stará struktura obuvnictví a krejčovství byla zničena vlnami znárodnění a komunistický režim nedokázal vybudovat novou, proto si lidé stále šili doma.“

Jaký materiál byl v té době populární?

„Určitě nylon. Po druhé světové válce přišly s Američany slavné nylonky. Toto umělé vlákno bylo díky své snadné údržbě velice žádané. Pokud jste večer vyprali nylonovou blůzku, košili nebo šaty, ráno byly bez žehlení k dispozici, takže to byl takový malý zázrak. Na druhou stranu působil lidem vyrážku, což vím z vlastního zkušenosti. Jsem ročník 1957, a když mi maminka sehnala moje první silonky, dostala jsem takovou vyrážku, že jsem skončila v nemocnici na kožním. Naštěstí dnešní umělé materiály jsou něco úplně jiného než klasický silon.“

V 50. letech nebyla přístupná žádná bavlněná trička, jako nosíme dnes?

„Pochopitelně, že byly, ale trend byly umělé materiály. Móda je ovšem vrtkává. Během druhé poloviny 20. století se dají pozorovat dvě hlavní vlny v materiálech. Nástup syntetických, které byly módní a žádané a vedle toho materiály přírodní, které byly někdy módnější a někdy zase méně, ale na každý pád se hůř udržovaly.“

Dá se říci, že móda v Československu po roce 1948 navazovala na tu prvorepublikovou?

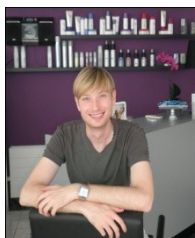
„Nenavazovala, protože móda po druhé světové válce byla úplně jiná. Christian Dior přišel v roce 1947 s novou linií, tak zvaným „New Lookem“ a ten s sebou přinesl takovou retro módu. Dámský oděv vrátil ke korzetům a spodničkám a ženská silueta začala být tvarována do formy přesýpacích hodin, což naprosto odporovalo módní siluetě, která byla před druhou světovou válkou. Navíc ženy v Československu nemohly navázat na prvorepublikovou vysokou krejčovinu, ale musely se přizpůsobovat módě nové, ideologické.“

Už za první republiky, v dobách našich babiček se říkávalo „šaty dělají člověka“. Platí ještě dnes tohle pořekadlo?

„To platí stále a lidé by na to neměli zapomínat. A určitě ne v pracovním prostředí, protože tam si nevhodným oděvem mohou velice uškodit nebo naopak vhodným velmi polepšit. S tímto mám vlastní zkušenost. Asi před sedmi lety jsem dostala stipendium do New Yorku do metropolitního muzea. Vezla jsem si sebou oblečení od jedné pražské návrhářky a byla jsem velice ráda. Když jsem totiž vstoupila mezi americké kolegy, viděla jsem, jak všichni zaznamenávají to, co mám na sobě a jak se ke mně potom podle toho chovají. Šaty o člověku vypovídají více než je nám příjemné.“

6.4 ANKETA

Jakub Kubis, 26 let, kadeřník a módní stylist

Jak vnímáte současnou módní tvorbu a její význam ve světě masově vyráběných předmětů?

„Módní průmysl představuje jednu z nejvyšších forem konzumního přístupu. Lidé nemění své oblečení proto, že přestalo plnit svou funkci, ale proto, že jim někdo, ať už média, spolužáci nebo módní stylisti, vložil do hlavy, že bez nové módy budou out.“

Odívání současných mladých lidí výrazně ovlivňuje to, jak a v jakém prostředí tráví svůj volný čas. Znáte nějaké typické oděvy, které symbolizují příslušnost k určité zájmové skupině?

„Letos jsem si všiml, že se spousta mladých začala vracet k hippies stylu. Asi to začalo tím, že spousta velkých značek letos přišla s kolekcemi, které poutaly velkými květinovými vzory. A móda ulice si z toho udělala novodobou hippies sezónu.“

Jitka Stauderová, 33 let, módní návrhářka a učitelka na Střední škole uměleckých řemesel

Jak vnímáte současnou módní tvorbu a její význam ve světě masově vyráběných předmětů?
„Současná konfekční tvorba mi nic moc neříká. Spíše jsem z ní nešťastná. Trh je přesycen zbožím z Číny. Módní styly se stále opakují a hlavně z dámské módy se vytratila rafinovanost a originalita. Nemám ráda výmluvy typu: “Nemám peníze, nemůžu se dobře obléct.” Přece i z levnějšího zboží se dá udělat stylový model!”

Odivání současných mladých lidí výrazně ovlivňuje to, jak a v jakém prostředí tráví svůj volný čas. Znáte nějaké typické oděvy, které symbolizují příslušnost k určité zájmové skupině?

„Skate, punk, rock, skupiny historického šermu, gotik style atd. Je toho tolik, každý si určitě najde to svoje.”

Lenka Kapsová, 20 let, studentka Ostravské univerzity – obor Výtvarná výchova pro střední školy a základní umělecké školy

Jak vnímáte současnou módní tvorbu a její význam ve světě masově vyráběných předmětů?
„Móda je pro mě úžasným uměním, které se ale nikdy nezavděčí všem, ostatně, které umění ano, že? Dnešní doba prakticky každému dovoluje nosit si, co chce. Záleží pouze na něm.”

Odivání současných mladých lidí výrazně ovlivňuje to, jak a v jakém prostředí tráví svůj volný čas. Znáte nějaké typické oděvy, které symbolizují příslušnost k určité zájmové skupině?

„Znám hodně lidí, co nosí skate styl. Jednoduše trubky kalhoty, Vans boty a kšiltovku. A ještě mě napadají panenky Barbie. Ty se oblékají podle hesla čím růžovější, tím lepší.”

Klára Krchová, 27 let, módní návrhářka

Jak vnímáte současnou módní tvorbu a její význam ve světě masově vyráběných předmětů?

„Pokud vezmu v úvahu českou, lehce alternativní módní tvorbu, pak si myslím, že je ideální volbou pro ty, kteří chtějí, aby je oblečení nějakým způsobem vyjadřovalo nebo odlišovalo od ostatních. A pro ty, co nemají právě konfekční velikost a samozřejmě pro lidi, co mají z módy prostě radost.

Pokud obecně módní tvorbu, do které lze zahrnout i Diora a velké módní domy, tak ji vidím jako studnici inspirace, vhodnou v důsledku i pro orientaci v nabídce konfekčních řetězců.“

Odívání současných mladých lidí výrazně ovlivňuje to, jak a v jakém prostředí tráví svůj volný čas. Znáte nějaké typické oděvy, které symbolizují příslušnost k určité zájmové skupině?

„Měla jsem na jazyku několik kandidátů, ale u všech mi nakonec došlo, že už jsou vlastně převzaté i do sortimentu klasických konfekčních obchodů. V současnosti už asi nikoho nenapadne zařadit někoho, kdo má na sobě koženou bundou s cvoky mezi motorkáře, nebo mladíka, který má mikinu s kapucí mezi skejťáky nebo conversky a cigaretové džíny mezi hipstery. Potom by každý kousek oděvu někoho někam řadil a tak už to dneska není.“

Zdeněk Tancoš, 19 let, student Střední školy uměleckých řemesel – obor módní návrhář

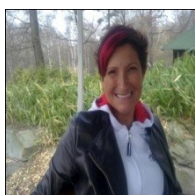
Jak vnímáte současnou módní tvorbu a její význam ve světě masově vyráběných předmětů?

„Módu miluju, je mým největším koníčkem. Co se týče současných českých návrhářů, nevšiml jsem si v poslední době ničeho, co už by tu dávno nebylo. Trendy se pořád opakují.“

Odívání současných mladých lidí výrazně ovlivňuje to, jak a v jakém prostředí tráví svůj

volný čas. Znáte nějaké typické oděvy, které symbolizují příslušnost k určité zájmové skupině?

„Když se řekne punk, vybavím si džínovinu, černou barvu kombinovanou se zlatou, stříbrnou, kovovou, bronzovou apod. Hip hop móda zase požaduje volné, co nejvíc free oblečení, různé čelenky, šátky, kšiltovky. A teď mě ještě napadá styl retro, nazývaný vintage, což v podstatě znamená nosit oblečení po našich babičkách a dědečcích, velmi vkusné a decentní.“

Žaneta Kostelňáková, 45 let, vedoucí prodejny Dům značkové módy

Jak vnímáte současnou módní tvorbu a její význam ve světě masově vyráběných předmětů?

„Módní tvorba je dnes velmi pestrá. Každý má možnost si vybrat, co bude nosit podle toho, kde tráví svůj volný čas nebo pracuje a samozřejmě také podle finančních možností. Bohužel součástí dnešní oděvní kultury je také trend, kdy se lidé rozdělují do různých sociálních vrstev právě podle toho, co mají zrovna na sobě. Spoustu lidí si kupuje módní značkové oblečení jen proto, aby si spolu s ním koupili i nové sebevědomí.“

Odivání současných mladých lidí výrazně ovlivňuje to, jak a v jakém prostředí tráví svůj volný čas. Znáte nějaké typické oděvy, které symbolizují příslušnost k určité zájmové skupině?

„Pro mladé je určitě důležitá hlavně dobře viditelná značka. Samozřejmě, že čím je dražší, tím lepší. Určitě i to, v jakém prostředí se pohybují, je důležité. Napadají mě skateboardisti, italisti, punkeři, diskofilové, metrosexuálové, Barbie holky, rockeři atd. Je ale spousta mladých, kteří nepatří do žádné skupiny, nikam se nezařazují a nosí od všeho trochu. Mezi ně patří i mé dcery. Myslím, že důležité bude určitě i vzdělání, škola, kam děti chodí.“

7 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat hospodářské změny v Evropě v období studené války a jejich vliv na módní průmysl té doby. Už v úvodu jsem si oblast módního průmyslu vymezila jako oděvní průmysl zabývající se převážně módou žen. Upozornila jsem také na to, že ve své práci dám větší prostor hospodářským změnám, které se během studené války odehrály v západní Evropě, protože jejich vliv na módní průmysl je zde patrnější než v sovětském bloku. Hlavní metodou, kterou jsem použila, byla popisná analýza. Následující podkapitoly shrnují poznatky vyplývající z mé práce a zabývají se konkrétními hospodářskými změnami a jejich vlivem na módní průmysl.

7.1 40. LÉTA – POVÁLEČNÁ OBNOVA

Hospodářská situace 40. let se v západní Evropě vyznačovala rychlým ekonomickým růstem. Byly tak utvořeny ideální podmínky k započetí podnikání nebo k realizaci odvážnějších nápadů. Poválečné hospodářství se vzpamatovávalo velmi pomalu a ve většině průmyslových odvětví ještě nebyla žádná konkurence. Přesně to byl případ módního průmyslu a svou příležitost využil Christian Dior. Většina žen toužila po něčem novém, po něčem jiném než nosily dlouhá válečná léta. Jeho první kolekce a nový styl „New Look“ měly proto neskutečný úspěch a na dlouhá léta zajistily Diorovi přední postavení mezi světovými návrháři. Již koncem roku 1948 se začaly obchody zaplavovat zjednodušenými napodobeninami drahých Diorových modelů a snad každá pátá žena či dívka, i když si pochopitelně nemohla koupit model za závratnou částku, kopírovala kresbu či fotografii v módním časopise na šaty pro sebe. Přestože Christian Dior netvořil pro masy, stal se právě on symbolem poválečné obnovy celého odvětví oděvního průmyslu.

7.1.1 Americká intervence

S finanční pomocí prostřednictvím Marshallova plánu přivezli Američané do západní Evropy také svůj způsob života a své módní výstřelky. Příkladem za všechny může být objevení nylonu v roce 1939. Toto syntetické vlákno se používalo během druhé světové války v USA k výrobě padáků a jiných vojenských potřeb. Zanedlouho se však dostalo do téměř každého šatníku v podobě dámských punčoch, spodního prádla, košil aj. S nástupem syntetických vláken prodělal oděvní průmysl opravdovou revoluci. Nové tkaniny se snadno praly a sušily,

nemusely se žehlit, měly prostě vlastnosti, které jim zajistily masovou oblibu, neboť ušetřily ženám celé hodiny práce. Umožňovaly také výrobcům použití širšího okruhu barviv, takže docilovali živých, dokonce svítivých barev. Fenoménem pro volný čas se staly jeansy Leviho Strausse, původní oděv amerických honáků krav. Velkou oblibu si v této době získaly také trička nebo tílka, nazývané T-shirt, které původně nosili američtí vojáci pod košilemi

7.1.2 Východní Evropa v zajetí kolektivizace

Od roku 1949 probíhala v rámci kolektivizace řízená likvidace živností ve všech zemích střední a východní Evropy. Základy textilního průmyslu tak byly totálně zničeny. V Československu znárodnění a likvidace dobře prosperujících živností, rozbití dosavadní sítě služeb, která se utvářela po desetiletí na základě přirozené potřeby, přinesly okamžitě nemalé hospodářské potíže. Nová státem uměle vybudovaná výrobní struktura a síť služeb nefungovala. Tak jako v celém hospodářství, tak i v rozvoji módy a odívání nastoupily ideologické fráze, naivní nebo účelově volené teze o novém spravedlivém socialistickém uspořádání. Rozhodujícím prvkem ideologického ovlivňování módy byla teze o prohnitosti kapitalistického společenského zřízení.

7.2 50. LÉTA – POSLEDNÍ DESETILETÍ VELKÉ HAUTE COUTURE

Díky společnému trhu a evropským integračním procesům, které provází celá 50. léta, inspiruje francouzská Haute Couture celou západní Evropu. Britové svou konfekci posouvají na vyšší úroveň, když si z Haute Couture vypůjčují různé módní detaily, inspirovala také návrháře v Itálii. A po létech pařížské nadvlády se objevuje pojem italské alta mody.

7.2.1 Demografické procesy

Nikdy předtím ani potom neexistovalo tolik samostatných módních tvůrců, kteří svými výstředními kreacemi ovlivňovali módu celého světa jako v 50. letech. Toto se jim dařilo jednak díky možnosti expandovat do USA a ostatních západoevropských zemí a jednak díky velkém pohybu obyvatel po celé Evropě. Přes Francii cestovalo spoustu uprchlíků ze Španělska a Portugalska a zároveň se zde stahovali přistěhovalci z Itálie, Turecka, Řecka nebo Jugoslávie.

7.2.2 Východoevropský vývoj

Hospodářský růst sovětských ekonomik v 50. letech podpořil výstavbu nové architektury. Architekti navrhli účelné bytové jednotky, jejichž vzhled byl podřízen účelnosti a funkčnosti. Důraz se kladl na čistotu tvaru a charakter materiálu, důležitý byl také charakter materiálu. Stejná pravidla měla platit pro oděv, kde povaha textilního materiálu nabízela velké možnosti ve využití barev a vzorů, jinak měl být pohodlný a bez ozdob.

Ekonomický vývoj samozřejmě souvisí s produktivitou práce. A zřejmě proto se prvořadým úkolem sovětských návrhářů stal pracovní oděv. Každé pracoviště v průmyslu, zemědělství, zdravotnictví, dopravě atd. mělo být vybaveno speciálními obleky, které by nejlépe odpovídaly různým činnostem. Požadovalo se, aby byl vyroben z vysoce kvalitního materiálu a také po stránce střihové byl prvotřídně vyřešen.

7.3 KONZUMNÍ 60. LÉTA

V 60. letech prosperovala západní společnost ve všech směrech. Hospodářský úspěch a důsledky vysoké porodnosti v 50. letech způsobily, že hlavní tržní silou společnosti byla mládež. Mladí lidé dostávali dobrý plat, který většinou mohli utratit sami pro sebe. Neměli ještě rodiny, starosti ani odpovědnost za druhé. Jejich rodiče, kteří na vlastní kůži zažili válečné odřikání, zcela pochopitelně chtěli pro své děti něco lepšího. Mladí obrátili vžité koncepce naruby, móda se doslova rodila v ulicích. Namísto drahých a většině lidí nedostupných modelů nastoupily módní kreace pro všechny, kteří se nebojí experimentovat. Zdrojem módních novinek už nebyl věhlasný salón, ale butik. V roce 1962 otevřeli v Paříži Jacobsonovi jako první obchůdek s módním zbožím Boutique Dorothee Bis a od té doby vznikaly podobné krámký ve všech západoevropských městech.

Hospodářský rozmach dává společnosti nový směr, konzum. Hnutí hippies protestující proti válkám a konzumu se paradoxně samo stalo jeho hlavním spotřebitelem. Květinové ozdoby, zvonové kalhoty, zavinovací sukně, dlouhé halenky, dlouhé košilové šaty, kožené sandály upevněné k noze řemínky, korálkové závěsy a náramky se staly módou, o kterou projevíli zájem i ti, kteří neměli „s květinovými dětmi“ nic společného a jen se jim líbila jejich móda.

7.3.1 Kosmický věk

Vliv na módu 60. let měl také kosmický program. Let Gagarina do vesmíru v roce 1961 fascinoval miliony lidí na celém světě. Kosmické technologie s sebou přinesly nové materiály technických vzhledů a původů a inspirovaly k vytvoření neobvyklých doplňků.

7.4 70. LÉTA

V 70. letech se západní země začaly zabírat řešením tzv. globálních problémů. K těm podle tehdejších měřítek patřilo zažehnání nebezpečí válek a zbrojení, překonání zaostalosti a hladu, řešení zadluženosti rozvojových států, potravinový, energetický a surovinový problém, ochrana stále ohroženějšího životního prostředí, boj s civilizačními chorobami, řešení důsledků překotné urbanizace a v neposlední řadě zabezpečení duchovního rozvoje člověka. Moderní tedy stále zůstává hnutí hippies. V duchu ochrany životního prostředí se začínají nosit přírodní materiály v přírodních barvách. Také vyšším vrstvám, které také chtěly být součástí tohoto protispolečenského a ekologického hnutí, vyšli evropští módní návrháři vstříc a do svých kolekcí zahrnuli více folklórních prvků a přírodních materiálů.

Naftová krize a pád dolaru v roce 1973 znamenají konec hospodářského růstu a vysokou nezaměstnanost v západních zemích, z optimistické mládeže se stávají cynici. Mladí lidé, kteří se ocitli na okraji neprosperující společnosti, rezignovali na oficiálně schválený „úspěšný život“, na kariéru, moc a peníze. Jako reakce na tento neútešný společenský stav vzniklo v polovině 70. let hnutí punk. Punkeři vedou svůj boj proti společnosti pouze agresivitou vzhledu. Záměrně se oblékají mimo rámec módy. Původní punkeři nosili staré kalhoty od polních uniforem a potřhaná trička s anarchistickými slogany si spínali zavíracími špendlíky. Agresivitu vzhledu doplňovali těžké okované boty, černé bundy s množstvím kovových ozdob a provokujících nápisů, řetězy kolem pasu a zápěstí a na krku zavěšené žiletky.

7.4.1 Vznik Second-hand

Hospodářská krize mimo jiné zasáhla i textilní průmysl. Na náhlý růst cen textilních materiálů reagovaly módní domy jediným možným způsobem. Západoevropští návrháři se začali vracet k modelům z blízké minulosti. Módní se stala obnošenost. Veřejnost se tomuto novému trendu uzpůsobila velmi rychle, po celé Evropě začaly vznikat Second-handy, obchůdky, do

nichž mohli lidé nosit obnošené oblečení, které si téměř vzápětí koupil někdo jiný. Popularita Second-handů rostla v 70. letech také díky jejich charitativní povaze.

7.4.2 Přístupný Sovětský svaz

V 70. letech zavedli komunisté politiku cukru a biče a začali podporovat konzumní způsob života. Jednou z povolených kapitalistických vymožeností byla džínovina. Zpočátku sice bylo nošení jeansů zakázané ve školách i úřadech, neboť silně symbolizovaly americký způsob života, ale jejich obliba tak rostla, že na konci 70. let už ztratily svůj revoltující náboj a staly se módou pro všechny. Šily se různé oděvní součásti i doplňky jako čepice, klobouky, boty nebo tašky atd. V tomto období se také rozšířila stínová ekonomika. Černý trh s bony zvedl poptávku po originálních jeansech, které byly v té době k dostání pouze v Tuzexech.

7.5 UVOLNĚNÍ V 80. LETECH

Hospodářská krize v letech 1980-1982 znovu zvýšila nezaměstnanost. Lidé si začali uvědomovat, jak je důležité mít stálou práci, jak je důležité vydělávat. Novým západoevropským symbolem se stali muži „yuppie“, pokud možno svobodní, bezdětní a pracující v bance nebo v kanceláři, kteří se oblékají do tzv. manažerského stylu. Nosí se obleky s velkými hranatými vycpávkami a „ostrými“ lokty. Jejich protějškem jsou ženy „yuppie“, které si oblékají silně vypasované kostýmky, krátké sukně, hranatá předimenzovaná ramena nebo kalhotové kostýmy. Po roce 1984 nastává hospodářský vzestup. Objevují se nová průmyslová odvětví a technologie, které modernizují výrobu. To se projeví také v oděvním průmyslu. Drahé modely doposud šité jednokusově se díky automatizaci výroby dostávají k širším masám. Luxusní oblečení včetně značkových rób a obleků se stává díky poklesu cen zboží hromadné spotřeby.

7.5.1 Otevírání hranic Východu

V 80. letech docházelo v rámci perestrojky k postupné liberalizaci východoevropských společností a jejich otevírání se vlivům západu. Móda se znovu mohla přihlásit k vývoji módy světové. Omezení už nepřicházela od ideologů, ale byla způsobena zaostávajícím oděvním a textilním průmyslem a odvětvími s těmito souvisejícími.

Seznam použitých pramenů

FALTUS, Jozef a Václav PRŮCHA. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. 2. vyd. Praha: Oeconomic, 2003. 194 s. ISNB 80-245-0499-5.

FUKAI, Akiko. KYOTO COSTUME INSTITUTE. *Móda: Z dějin odívání 18., 19. a 20. století*. 2. vyd. Bratislava: Slovart, 2011. 319 s. ISBN 978-3-8365-2553-4.

GERŠLOVÁ, Jana a Milan SEKANINA. *Lexikon našich hospodářských dějin: 19. a 20. století v politických a společenských souvislostech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 488 s. ISBN 80-7277-178-7.

HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940-1970: Zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia a.s., 2000. 125 s. ISBN 80-7033-017-1.

HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *"Kytky v popelnici": Společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu*. 1. vyd. Praha: Naga, 2007. 165 s. ISBN 978-80-7101-072-2.

HRUBÁ, Věra. *Osobnosti světové módy*. 1. vyd. Praha: Mona, 1991. 94 s. ISBN 80-7026-068-8.

HRUBÁ, Věra. *Tvůrci světové módy*. 1. vyd. Plzeň: Nava, 1991. 253 s. ISBN 80-7211-040-3.

JEŽEK, Helmut. *Móda - průmysl - ekonomika: Lze módu řídit a ovlivňovat?*. 1. vyd. Liberec: Dům techniky ČSVTS, 1979. 87 s. ISBN 08/1364-1428/79.

JONES, Sylvia. *Móda v proměnách času*. 1. vyd. Čestlice: Rebo, 2008. 295 s. ISBN 978-80-7234-857-2.

KYBALOVÁ, Ludmila. *Od „zlatých dvacátých“ po Diora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 2009. 253 s. ISBN 978-80-7106-149-6.

LIPOVETSKY, Gilles. *Móda a její úděl v moderních společnostech*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2002. 446 s. ISBN 80-7260-063-X.

ORT, Alexandr. *Evropa dvacátého století*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 439 s. ISBN 80-86473-87-2.

POWELLOVÁ, Polly a Lucy PEELOVÁ. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka&Co., 1998. 128 s. ISBN 80-7237-018-9.

PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a světové dějiny Československa v letech 1918-1992: 2. díl období 1945-1992*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 1002 s. ISBN 978-80-7239-228-5.

SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 228 s. ISBN 80-7169-785-0.

STELLNER, František. *Hospodářské dějiny (16.-20. století)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2006. 139 s. ISBN 80-245-1141-X.

TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. 99 s. ISBN 80-7083-784-5.

VEBLEN, Thorstein. *Teorie záhalčivé třídy*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 344 s. ISBN 80-85850-71-0.

VINEN, Richard. *Evropa dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2007. 556 s. ISBN 978-80-7021-735-1.

WEGS, J. Robert a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945*. Praha: Vyšehrad, 2002. 371 s. ISBN 80-7021-507-0.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Výstava Pražské módní salóny 1900-1948 (ČTK)	42
Obrázek 2: Výstava Pražské módní salóny 1900-1948 (ČTK)	42
Obrázek 3: Modely Hany Podolské v Uměleckoprůmyslovém muzeu (ČTK).....	43
Obrázek 4: Konstantina Hlaváčková (Jan Sklenář).....	45
Obrázek 5: Spodní prádlo z výstavy Pražské módní salóny 1900-1948 (ČTK)	46

Seznam zkratek

CIA – Ústřední zpravodajská služba (anglicky: Central Intelligence Agency)

ČSR – Československá republika

EHS – Evropské hospodářské společenství

ES – Evropské společenství

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

ESVO – Evropské sdružení volného obchodu

NATO – Severoatlantická aliance (anglicky: North Atlantic Treaty Organization)

NDR – Německá demokratická republika

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)

OPEC – Organizace zemí vyvážejících ropu (anglicky: Organization of the Petroleum Exporting Countries)

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

USA – Spojené státy americké (anglicky: United States of America)

USD – americký dolar (anglicky: The United States dollar)

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne .....

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....